HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume: 13, Issue: 4, August 2021
www.historystudies.net

MANAVGAT'IN SİYASİ, İDARİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI (XV-XIX. YÜZYILLAR)

Political, Administrative and Socio-Economic Structure of Manavgat (XV-XIX. Centuries)

Prof. Dr. Behset Karaca
Süleyman Demirel Üniversitesi
behsetkaraca@sdu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-5214-3818

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 01.05.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 23.05.2021
DOI Number : 10.9737/hist.2021.1035

Atıf – Citation: Behset Karaca, "Manavgat'ın Siyasi, İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısı (XV-XIX. Yüzyıllar)", *History Studies*, 13/4, Ağustos 2021, s. 1279-1320.

HISTORY STUDIES
Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi
International Journal of History
13/4, Ağustos – August 2021
1279-1320
Araştırma Makalesi

MANAVGAT'IN SİYASİ, İDARİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI (XV-XIX. YÜZYILLAR)

Political, Administrative and Socio-Economic Structure of Manavgat (XV-XIX. Centuries)

Prof. Dr. Behset Karaca

Öz

Manavgat ve çevresi ilk çağdan itibaren önemli bir yerleşme alanı olmuş ve burada birçok şehir kurulmuştur. Köprüçay, Manavgat Çayı ve Side limanı ilkçağlardan itibaren bölgesel ve dış ticarette etkili yerler olmuştur. Türkiye Selçukluları döneminde Antalya ve Alanya'nın alınması ve ticari olarak kullanılmasıyla bu bölgenin ticari ve ekonomik yönden önemi daha da artmıştır. Bu ve sonraki dönemde Suriye, Mısır, Kıbrıs ve Rodos gibi yerlerle ticaret yapılmıştır. Türkiye Selçuklularının yıkılmaya yüz tuttuğu devirde bu bölgede, Tekeoğulları, Manavgat Emirliği, Karamanoğulları ve Alâiye Beyliği'nin etkilerini görmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin eline geçtikten sonra burada tahrir işleminin başladığını görmekteyiz. Özellikle 1455, 1475, 1530 ve 1555 tarihli tapu tahrir defterleri ile Manavgat'a ait birçok Müsellem defteri bölgenin siyasi, idari, askeri ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi vermektedir. Daha sonrasına ait defterler, münferit belgeler, salnameler vb. arşiv malzemeleri Manavgat'ın XVI. yüzyıldan sonraki durumunu ortaya koymaktadır. Buradaki nahiye ve kazalarda idari alanda önemli değişiklikler yapılmak istenmiş ve bu konuda yazışmalar olmuştur. Bu yazışmalarda, Manavgat, Düşenbe, İbradi, Eski Antalya (Side), Alâiye, Akseki gibi yerlerde yapılan veya yapılması düşünülen idari düzenlemelerle ilgili bilgiler verilmiştir. Kısaca bu çalışmada, XV. yüzyıldan XIX. yüzyılın sonuna kadar Manavgat'ın tarihi, Manavgat şehri, köyleri, Yörük cemaatleri, idari durumu, vakıfları, sosyo-ekonomik yapısı değerlendirilmiştir. Hatta idari yapıdaki düzenleme ve değişikliklerle ilgili hususlar 1914 yılına kadar getirilmiştir. Yapılan bu çalışma göstermiştir ki,

Abstract

Manavgat and its surroundings have been an important settlement area since the first era and many cities were established here. Köprüçay, Manavgat Stream and Side Port have been effective places in regional and foreign trade since ancient times. With the conquest of Antalya and Alanya and being trade centers during the Seljuk period of Turkey, the commercial and economic importance of this region has increased even more. In this and the following period, trade was made with places such as Syria, Egypt, Cyprus and Rhodes. In this and the following period, trade was made with places such as Syria, Egypt, Cyprus and Rhodes. It is possible to see the effects of Tekeoğulları, Manavgat Emirate, Karamanoğulları and Alaiye Principality in this region when the Seljuks of Turkey were about to collapse. After the Ottoman Empire took over, we see that the process of registration started here. Especially cadastral record books dated 1455, 1475, 1530 and 1555 and many Müsellem books belonging to Manavgat give information about the political, administrative, military and socio-economic structure of the region. Archive materials such as subsequent books, individual documents, yearbooks etc. reveal the situation of Manavgat after XVI. century. In the sub-districts and towns here, important changes were desired to be made in the administrative area and there were correspondences on this subject. In these correspondences, information was given about the administrative arrangements made or planned to be made in places such as Manavgat, Dusenbe,

Manavgat şehri küçük bir kasaba görünümünde olmakla birlikte köyleri, Yörük ve Tahtacı cemaatleri ve iktisadi yapısıyla bölgenin mühim kazalarından birisi durumundadır.

Ibradi, Eski Antalya (Side), Alaiye, Akseki. Briefly in this study, from XV. Century until the end of the XIX, the history of Manavgat, Manavgat city, villages, Yoruk communities, administrative status, foundations, socio-economic structure were evaluated. Even the issues regarding the regulations and changes in the administrative structure were evaulated until 1914. This study showed that the city of Manavgat, although it looks like a small town, is one of the important towns of the region with its villages, Yoruk and Tahtacı communities and its economic structure.

Anahtar Kelimeler: Manavgat, Düşenbe, Alâiye, İbradi, Beşkonak, Eski Antalya (Side), Tahtacı, idari yapı.

Keywords: Manavgat, Dusenbe, Alaiye, Ibradi, Beskonak, Old Antalya (Side), Tahtacı, administrative structure.

Giriş

Manavgat ve çevresi, ilkçağdan itibaren Akdeniz Bölgesi'nde mühim yerlerden birisi olmuştur. Selge ve Side gibi şehirleriyle ön plana çıkmıştır. Ayrıca Manavgat'ın her dönemde Köprüçay, Manavgat Çayı ve Side'den denizle bağlantısı olup buralar liman gibi kullanılarak ticaretin gelişmesinde etkili olmuştur. Bilhassa Side ve çevresi Selçuklu öncesi önemli bir yerdir.[1] İç Anadolu ile Alanya, Manavgat ve çevresini birbirine bağlayan birçok yol bulunmakta ve ticarete katkı yapmaktadır. Bölgede Alanya, Side, Aspendos ve Antalya önemli liman şehirleridir.[2] Özellikle Alanya ve Antalya şehirleri, Türkiye Selçukluları döneminde önemli gelişme göstermiştir. Manavgat ise bu gelişmeden belirli ölçüde istifade etmiştir. Venedik, Ceneviz, Kıbrıs, Mısır, Suriye ve diğer Avrupa ülkeleriyle ticari ilişkiler her devirde yer almıştır. Bunun sonucunda buradan zikredilen ülkelere kereste, şeker, balmumu, şap ipekli dokumalar ve köle ihraç edilmiştir. Buna karşılık kâğıt, cam eşya, ipekli ve yünlü kumaşlar ve elbiseler, şeker, sabun vb. maddeler satın alınmıştır.[3] Ayrıca, Rodos, Girit, Ege adaları gibi adalarla da önemli ticaret ilişkileri vardır.[4]

Anadolu Selçuklu Devleti'nin son yıllarında Anadolu'da İlhanlıların nüfuzu artınca uç bölgelerdeki aşiret ve uç beyleri beylik kurmaya başlamışlardır. Sonuçta Yalvaç, Eğirdir, Isparta Uluborlu, Karaağaç, Keçiborlu ile Burdur ve çevresinde Hamidoğulları Beyliği kurulmuştur. Hamidoğulları'nın bir kolu da Antalya ve çevresinde yer alacaktır. Antalya ve çevresinde kurulan Hamidoğulları'nın Antalya şubesine Tekeoğulları da denilmektedir. Teke Beyleri veya Tekeoğulları tabiri Emir Mübarizüddin Mehmed Bey'den sonra kullanılmaya başlamıştır. Mehmed Bey, bu beyliğin en önemli beylerinden biridir ve Kıbrıslılarla mücadele etmiştir. 1361'de Kıbrıslılar Antalya'yı zapt etmişlerdir. 1360'larda Manavgat Emirliği bulunmakta ve Manavgat'a hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Bu Emirlik Karamanlıların yüksek hâkimiyetini

[1] Gülay Tigrel, "Alanya Yöresinde Antik Bir Liman", *Belleten*, XXXIX, no. 156, Ankara 1975, s.613-623; Arif Müfid Mansel, *İlkçağda Antalya Bölgesi*, İÜEF Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırmaları İstasyonu Yayınları no:1, İstanbul 1956, s.10-13; Mansel, *Side 1947-1966 Yılları Kazıları Ve Araştırmalarının Sonuçları*, TTK, Ankara 1978, s.7-17.

[2] Hasan Bahar, "İlkçağda Orta Anadolu ile Akdeniz Bölgesi Arasında Alanya'nın Stratejik Önemi", *8. Tarih ve Kültür Semineri 1998*, Alanya 2004, s.327-329.

[3] Bahattin Keleş, "Türkiye Selçukluları'nın XIII. Ve XIV. Yüzyılda Kıbrıs Krallığı, Ceneviz ve Venediklilerle Olan Ticaretinde Antalya'nın ve Alanya'nın Yeri ve Önemi", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV*, Alsav, Alanya 2007, s.159-160.

[4] Mustafa Oral, "Selçuklu'dan Cumhuriyet'e Alanya-Kıbrıs İlişkileri", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV*, Alsav, Alanya 2007, s.161.

tanımış durumdadır. Manavgat ve Alâiye emirleri Pierre'e müracaat ederek sulh isteklerini bildirirler ve belirli bir vergi ödemeyi taahhüt ederek, Gorigos ile Antalya'daki Kıbrıs hâkimiyetini tanırlar. Aynı dönem içerisinde Kıbrıs Kralı'na itaatlerini bildirmiş olan sahil emaretleri tekrar Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey ve Teke Emiri Mübarizüddin Mehmed Bey'in yanında yer almış olmalıdırlar. Daha sonra Mehmed Bey mücadeleye devam ederek Memluklular, Alâiye ve Manavgat Emirleri ile irtibat ve ittifaklar kurarak Antalya'yı yeniden 1373'te fethetmiştir.[5]

Selçukluların varisi olarak ortaya çıkan bir diğer beylik de Karamanoğulları'dır. Karamanlılar kıyı şeridinde daha ziyade Alâiye üzerinde etkili olmuşlardır. Karamanoğulları'nın sınırları Akdeniz sahilinde Silifke'den Alâiye'ye kadar uzanmaktadır. İşte bundan dolayı bu sahile Karaman Sahili denilmektedir. Karamanlılar Alâiye'ye ilk olarak 1276 yılında Şemseddin Mehmed Bey zamanında hâkim olmuşlardır. İşte bundan sonra Alâiye, stratejik konumundan dolayı Kıbrıslılar ile Karaman ve Mısır Memluklu yönetimi arasında bir mücadele alanı haline gelmiştir.[6] 1333'te Alâiye'ye gelen İbn Batuta, buranın Türkmenlerle meskûn olduğunu ve burada Mısır, İskenderiye ve Suriye tüccarlarının ticaretle meşgul olduklarını söylemektedir. Yine O, burasının çok ağaçlık bir yer olduğunu ve kerestesinin İskenderiye, Dimyat ve öteki Mısır limanlarına gönderildiğini belirtmektedir.[7] Alanya Kıbrıs kralının Anadolu sahillerine saldırdığı sırada, muhtemelen 1360'ta bağımsız bir beylik olmuştur. Bu şekilde Alanya'ya Alâiye Beyleri hâkim olacaklardır.[8] 1361'de Antalya'yı zapt eden Kıbrıs kralı Pierre, Alâiye şehrinin beyini de civardaki Manavgat Beyi ile birlikte kendine tabi olmaya mecbur etmiştir. Daha sonra Alâiye Beyi, Hamidoğlu Mahmud Beyin Antalya'yı istirdat için 1364'te yapmış olduğu muhasaraya ve hücuma iştirak etmiştir. Fakat onun şehri denizden kuşatmak için gönderdiği gemiler yakılmış ve teşebbüs akamete uğramıştır. Daha sonra Alâiye beyinin bu hareketini affetmeyen Kıbrıs kralı Pierre, 1366'da bir donanma göndererek Alâiye'yi zapt etmeye çalışmıştır. Fakat bunda pek başarılı olamamıştır. 1450'de Alâiye Beyi Lütfi Bey ile Kıbrıs kralı Jean arasında bir dostluk ve ticaret anlaşmasının yapıldığı görülmektedir.[9] Görüldüğü gibi bu günkü Antalya ilinin bir kısmı Tekeoğulları'nın, bir kısmı da ilk önce Karamanoğulları'nın, sonra Alâiye ve Manavgat Emirlerinin elindedir. Hatta zaman zaman bölgede Kıbrıs Krallığı ve Memlukluların etkileri de görülmektedir. Fakat çoğunlukla Manavgat Çayı'ndan batısı özellikle de Köprüçay'dan batı tarafı Osmanlıların eline geçinceye kadar Tekeoğulları'nın elinde kalmıştır. Yıldırım Bayezid Anadolu'daki Türk birliğini sağlama mücadeleleri sonunda 1390'da Antalya üzerine yürümüş ve şehri ele geçirmiştir. 1397 yılında Antalya ile Alanya arasındaki bölge Manavgat da dâhil olmak üzere tamamen Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Bu bölgede huzur Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar sekteye uğrayacaktır. Tekeoğlu Osman Çelebi'nin elindeki İstanos ve Osmanlıların hâkimiyetindeki Antalya ile Karahisar-ı Teke hariç burada Karaman hâkimiyeti başlayacaktır. Teke beylerinden Osman Çelebi, 1423 yılında Osmanlı Devleti'nin yeni hükümdarı II. Murad'ın dâhili karışıklıklarla mücadele ettiği sırada Karamanoğlu II. Mehmed Beyle birleşerek Antalya'yı

[5] Hasan Kırtı, *Antalya'nın İtalyanlar Tarafından İşgali ve Kuva-yı Milliye'de Manavgat*, Manavgat 1997, s.4; Teke oğulları ile ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz. *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, İstanbul 1992, s.566-569; Şehabettin Tekindağ, "Teke-eli ve Teke-oğulları", *TED*, VII-VIII (1977), s.55-94; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara 1984, s.67-69; Hasan Moğol, "Beylikler Dönemi Antalya'sı Tekeoğulları Beyliği", *Dünden Bugüne Antalya*, Ed. A. Kerim Atılgan, C.1, TC Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2010, s.113-116; Eminalp Malkoç, *Teke-oğulları Beyliği*, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimle Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 1997, s.53, 55.

[6] Oral, *agm*, s.163; Ayrıca bkz. İbrahim Hakkı Konyalı, *Alanya (Alâiyye*), (Yayınlayan: Alanyalı M. Ali Kemaloğlu), Ayaydın Basımevi, İstanbul 1946, s.67.

[7] Ebu Abdullah Muhammed İbn Batuta Tanci, *İbn Batuta Seyahatnamesi*, Çeviri İnceleme ve Notlar: A. Sait Aykut, YKY, I, İstanbul 2018, s.402; Mükrimin Halil Yinanç, "Alâiye", *İA*, C.1, Eskişehir 1997, s.288.

[8] Oral, *agm*, s.164-165.

[9] Yinanç, *agm*, s.288.

geri almak istemiştir. Osmanlı komutanı Firuz Bey bunların birleşmesine fırsat vermeyerek Osman Çelebi'yi öldürtmüştür. Osman Bey'in yanındaki Türkmenleri dağıtmıştır. Bölge 1423 yılına kadar Osmanlı'da kalmıştır. 1402 yılından 1423 yılına kadar Teke Beyliği'ne Korkuteli başkentlik yapmış ve 1423'ten sonra Teke Beyliği tamamen sona ermiştir. Böylece bu beyliğin toprakları Osmanlıların eline geçmiştir. Manavgat ve çevresindeki hâkimiyet Korkuteli'nden önce olmuş olmalıdır. 1455 tahririnde 50–60 yıl öncesi ile ilgili bilgiler bulunması 1390'larda burasının ele geçtiğini, sonra Ankara Savaşı'yla Karamanlıların olduğunu ve bir müddet sonra da Osmanlıların eline tekrar geçtiğini göstermektedir.[10]

1.Osmanlı Hâkimiyetinde Manavgat'ın Tarihi ve Sosyal Hareketler

1.1.Manavgat'ın Tarihi Geçmişi

Bu bölge, Osmanlı Devleti'nin eline geçince burada da diğer yerlerde olduğu gibi tahrir işlemleri yapılmıştır. İlk tahrir defterleri olmamakla birlikte elimizde 1455 tarihine ait defter vardır ve buradaki kayıtlar bizi 50–60 yıl öncesine götürmektedir. Fatih'ten önce Manavgat ve çevresinde en az 3–4 defa tahrir yapılmıştır.[11] Alanya ve çevresi daha sonra alındığı için tahrir işlemleri burada Manavgat'tan sonra olacaktır. Manavgat daha sonraki tahrirlerde Alâiye'ye bağlı olmasına ve Teke Sancağı'nın sınırı Köprüçay'da bitmesine rağmen Manavgat'ın ayrı bir subaşılık olarak 1455 tarihinde Teke Sancağı ile birlikte kaydedilmesinin sebebi de bu olmalıdır.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1282
13 / 4

Karamanoğulları'nın Alanya Beyliği için önemli bir tehlike olmaktan çıkması ise 1466'da Osmanlı'nın Karaman'ı alması ile olmuştur. Alanya Anadolu'nun Akdeniz kıyısında olup da en son Osmanlı hâkimiyeti altına giren şehir olmuştur. Osmanlılar Alanya'yı 1471 yılında fethetmişlerdir.[12] Bu fetihten sonra burada da tahrir işleminin başladığı görülmektedir. Sonuç olarak Osmanlı Devleti bu şekilde bütün Akdeniz bölgesine hâkim olmuş ve ticari ve ekonomik yönden buralardaki limanlardan istifade etmeye başlamıştır.

Alanya ile Antalya arasındaki ticari ilişkiler ve Alanya'nın ticari önemi XIX. yüzyılda da devam etmiştir. Fakat Tanzimat döneminde Alanya, Antalya'ya bağlı bir kaza yapılınca, ticaret kapasitesinde önemli düşüşler olmuş ve küçük bir liman şehri haline gelmiştir. Bu gerileme XVI. yüzyılda Mısır'ın Osmanlı yönetimi altına girmesiyle başlamış, XVII. yüzyılda İzmir'in ön plana çıkmasıyla belirginleşmiştir.[13] Yine bu gerilemede İstanbul ile Mısır arasında doğrudan bağlantının sağlanmış olması da etkili olmuştur. Bu gerilemeye rağmen Alanya'nın Mısır'a, Memluklular zamanından beri sürdürdüğü odun ve kereste satışı XVI. ve XVII. yüzyıllarda devam etmektedir. 1610–1614 arasında Alanya gümrük mukataası gelirleri büyük ölçüde azalmıştır.[14] Alanya'nın iktisadi bakımdan asıl gerilemesi ise XVIII. yüzyıl sonlarında olmuştur. XIX. yüzyıl başlarında ise Alanya'nın küçük bir liman şehri durumuna düştüğünü görüyoruz.[15] Bu gerilemeden Manavgat da nasibini almıştır.

Evliya Çelebi, Manavgat'a gelen ve orayla ilgili bilgi veren gezginlerdendir. Onun değerlendirmesi XVII. yüzyıl hakkında önemlidir. O, Antalya'dan sonra Karahisar-ı Teke kalesine, oradan Aksu ve Ulusu (Köprüçay) nehrine gelmiştir. Buradaki pazardan ve 1000'den fazla sazdan yapılmış dükkânlardan bahsetmektedir. Haftada bir cumartesi günü Serik nahiyesinden, Karahisar'dan Alâiye ve Antalya'dan, Teke ve Hamid'den 40–50 bin adam bir gün

[10] Kırtı, *age*, s.5; Uzunçarşılı, *age*, s.67-69; Behset Karaca, *XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009, s.22-24; Karaca, "Dünden Bugüne Manavgat", *Dünden Bugüne Antalya*, Ed. A. Kerim Atılgan, C.1, TC Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2010, s.429; Malkoç, *agt*, s.74.
[11] Karaca, *XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.14.
[12] Oral, *agm*, s.164-165.
[13] Oral, *agm*, s.168.
[14] Suraıya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev: Neyyir Kalaycıoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, s.147-148.
[15] Oral, *agm*, s.168.

bir gecede toplanıp büyük pazar durur demektedir. Bilindiği gibi Köprüçay, Teke Sancağı ile Manavgat kazası arasında sınırdır ve 1455 tahririnde de buradaki nehirden pazardan ve buranın öneminden bahsedilmektedir. Ayrıca Manavgat ve Karahisar kadılarının pazarın olduğu gün burada davalara baktığından söz etmektedir. Buradan Güvercinlik kalesine, oradan Yontmataş köyüne ve Sarısu ve Manavgat nehrini geçtikten sonra Manavgat kasabasına gelmiştir. Manavgat'ın Alâiye Sancağı'nda subaşılık olduğunu, 41 köyünün bulunduğunu, paşa hassı olduğunu, 70–80 sarı toprak örtülü eve sahip bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca 1 cami, bir hamam, 1 han, 7 dükkânı olup haftada bir gün büyük pazarı bulunduğundan bahsetmektedir. Bu pazarda, binden fazla sazlı kulübe dükkânlarının olduğunu belirtmektedir. Ayrıca nehrin kenarında 20 bin adam toplanıp hayli pazar olup köşe köşe çınar ve salkım söğüt gölgelerinde oturup eğlendiklerinden bahsetmektedir. Yine Evliya Çelebi bu bölgenin dağlık ve orman olmasından, kaplanlarından ve ürkütücülüğünden bahsetmekte ve "*Manavgat kavmi kaplanlardan melundur*" diyerek bu bölgenin tabiat şartlarıyla birlikte korkutucu yanlarından bahsetmektedir.[16] Görüldüğü gibi Manavgat XV. ve XVI. yüzyıldan XVII. yüzyıla nüfus olarak, ticari ve ekonomik potansiyel olarak, tabiat şartlarının korkutuculuğu ve bölgedeki asayiş ile huzur konusunda pek fazla bir değişiklik geçirmemiştir.

1.2. Manavgat'ta Sosyal Hareketler (Sürgünler ve Suhte Ayaklanması)

Teke-ili ve Hamid-ili gibi yerlerden heterodoks eylemlerle ilgisi olanlar sürgüne tabi olmuşlardır. Yani Safevi Devleti veya Safeviyye tarikatıyla[17] irtibatı bulunanlar ve bazı olaylara karışanlar sürgüne tutulmuşlardır. Muhtemelen bu sancakların yanında ve bu bölgede olan Manavgat kazasından da bu türden sürgünler olmuştur. Özellikle Şahkulu isyanından sonra bu sürgünlerin bölgenin sosyal ve ekonomik hayatında önemli bir yeri vardır.[18] Safevi Devleti'ne göçler ve bu dönemdeki Osmanlı'daki yer değiştirmeler bireysellikten ziyade gruplar halinde yani toplu göçlerdir.[19] Bu göçlerin bazısı gönüllü, bazısı zorunlu olmuştur. Zaman zaman da Osmanlı Devleti, Safevi ile ilişkisi olan grupları sürgüne tabi tutmuştur. Yani İran'a ve başka bölgelere, Safevi'nin etkisiyle olan göçlerde hemen hemen her çeşidine rastlamak mümkündür. Safavilerin Anadolu'da bilhassa *Teke, Hamid ve Karamanoğulları* gibi güney beyliklerinde birçok müritleri bulunmakta ve buralar Safevi tesirinden en çok etkilenen yerlerden olarak görülmektedir. Buraların en son Osmanlılar tarafından ele geçirilen yerler olması ve konar-göçer sayısının fazla bulunması ile hayat şartları da bunda mühim rol oynamış olmalıdır.[20] Sonuçta Safevilerin

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1283
13 / 4

[16] *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C.9, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1985, s.26-27; *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 7-10. Kitaplar, Dizin, Haz.: Seyit Ali Kahraman, C.9, YKY, İstanbul 2016, s.169-171; Köprü Pazarı Birinci Dünya Savaşı'na kadar önemini korumuştur. Bu konuda bkz. Muhammet Güçlü, "XX. Yüzyılın Başlarında Teke (Antalya) Sancağı'nda Dağılan Bir Pazar: Köprü Pazarı", *Selçuk Üniversitesi Selçuk Araştırmaları Dergisi*, S.10, Konya 2019, s.79-106.

[17] Safeviyye: Safiyüddin-i Erdebilî tarafından tesis olunan tarikatın adıdır. Kurucusuna nispetle "Erdebiliyye" de denilir. Safiyüddin-i Erdebilî İmam Musa Kazım neslindendir. Safiyüddin 1252 yılında Erdebil'in Kelhoran köyünde doğmuştur. Şeyh Cüneyd-i Bağdadi'den sonra silsile itibariyle tarikatın on ikinci mürşidi olmuştur. Böylece Safevi Tarikatı'nın temelleri atılmış ve kısa zamanda Azerbaycan, Horasan, Irak ve Anadolu'da yayılmaya başlamıştır. Bu tarikatın daha sonraki şeyhleri, Anadolu ile irtibatı, yayılması, Seyidliği, Şiiliği vb. konularda bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.3, MEB, İstanbul 1983, s.90; Saim Savaş, *XVI. Asırda Anadolu'da Alevilik*, Vadi Yayınları, Ankara 2002, s.17-22; Yılmaz Karadeniz, "Safevi Tarikatı'nın Seyidliği ve Şiiliği Meselesi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 2015/75, s.15-28; Bilal Dedeyev, "Safevi Tarikatı Ve Osmanlı Devleti İlişkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.1/5, 2008, s.205-223.

[18] Şahkulu isyanı ve bu tür sürgünlerle ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz. Karaca, *age*, s.46-51; Karaca, "Safevi Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri", *Türkler*, C.9, Ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.409–418; Karaca, "Osmanlı Devleti'nde Konar-Göçer Zümrelerin (Yörükler) Safevi Devletiyle İlişkileri", *Arayışlar-İnsani Bilimleri Araştırmaları*, S.14, Isparta 2005, s.17–36

[19] Dedeyev, "Sosyo-Kültürel İlişkiler Bağlamında 15. Yüzyıl–16. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Anadolu'dan Azerbaycan'a Türkmen Göçleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2016/77, s.105.

[20] Savaş, *age*, s.18; Dedeyev, "Safevi Tarikatı Ve Osmanlı Devleti İlişkileri", s.209.

propagandası, İsyanlar, siyasi sebepler, Osmanlının gittikçe merkezileşmesi gibi birçok nedenden Teke yöresinden İran'a göçler olmuş ve bu bölge bundan olumsuz yönde etkilenmiştir.[21]

Manavgat kazasında heterodoks eylemlerle ilgisi olan bu sürgünlerden farklı olarak sürgün ve göçlerin de olduğunu görmekteyiz. Bu sürgünlerin sebeplerini, nerelere olduklarını ve ne zaman meydana geldiğini *Mühimme* defterlerindeki hükümlerden ortaya çıkarmamız mümkün olmaktadır. Bu hükümlere dayanarak sürgünlerin daha çok *Kıbrıs* ve *Rodos* gibi yerlere yapıldığını görüyoruz. XVI. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp aşağı yukarı yüzyılın sonlarına kadar etkisini gösteren suhte ayaklanmalarına karışan, huzuru bozan veya soygunculara yataklık eden fesat ehlinin Rodos ve Kıbrıs gibi adalara sürülmesi için sık sık ferman çıktığı görülmektedir.[22]

Alâiye Sancağı ve Manavgat kazasından Kıbrıs adasına sürgünlerle ilgili hükümlerin tespit edebildiğimiz kadarıyla 1573 tarihinde başladığını ve bu tarihle birlikte 1574–1583 tarihlerinde yoğunluk kazandığını görmekteyiz. Bu sürgünlerin amacı, huzuru ve güvenliği bozan fesat ehlini cezalandırmak, daha çok hayvancılıkla geçinen ve ziraatla uğraşan halka zarar veren konar-göçerleri bu bölgeden uzaklaştırarak oralarda halkın dirlik ve düzenini sağlamak, yeni fethedilen Kıbrıs Adası gibi yerlerin imar ve iskânını da gerçekleştirmektir. Böylece devlet hem cezalandırma metodunu hem de imar ve iskânı bir arada yapmaktadır. Kıbrıs'ın imarı ve iskânı için yapılan sürgünlerde hangi şartlarda olanların sürüleceği bazı Mühimme hükümleriyle çok güzel açıklanmıştır. Mesela Manavgat kadısına gönderilen bir hükümde, Kıbrıs'a adam sürmek için gelecek olan kadı ve çavuşa bu emri gösterip kendi halinde ve ticaret ile meşgul olan adamlara dokunmayıp işsiz, güçsüz, bekâr ve faizci kimseleri sürgün etmeleri istenmektedir.[23] Alâiye Beyine ve Manavgat kadısına gönderilen başka bir hükümde, Kıbrıs'ın imarı ve ihyası için her 10 haneden bir hane toplanıp Kıbrıs'a gönderilmesi, fakat ehl-i fesat ve şirret adamları seçip sulehaya ve kendi halinde kimselere dokunulmaması ve gönderilen kimselerin bir defteri Kıbrıs'a bir suretinin de İstanbul'a iletilmesi istenmektedir.[24] Yine başka bir Mühimme hükmünde bazı uygunsuz davranış ve tutum içerisinde bulunanların da sürgüne konu olduklarını görmekteyiz. Kısacası sürgüne tâbi olanlar, kent ya da şehirle fazla bütünleşmemiş kişiler, tefeciler, sabıkalılar, topraksız, bağ, bahçe ya da tarla konusunda uzun süren anlaşmazlıklara taraf olmuş kişiler ve yeni göçmenlerdir. Kıbrıs'a sürülüp burada iskân edilen kişiler Anadolu yakasına geçerlerse tekrar yakalanarak Kıbrıs beylerbeyliğine teslim edilmektedirler.[25] Kıbrıs'a sürgünler genelde hisar eri nezaretinde Antalya'dan Alâiye'ye oradan Silifke'ye buradan da Kıbrıs'a gönderilmek şeklinde gerçekleşmektedir.[26] Osmanlı hükümeti, Kıbrıs'a gidenlere birçok imtiyaz vermesine rağmen sürgün politikasından beklediğini alamamıştır.[27] Fakat bütün bunlara rağmen, XVI. yüzyıl boyunca devam eden heterodoks eğilimler dolayısıyla olsun veya iskân ve fesat ehlini cezalandırmak hasebiyle olsun bütün bu sürgünler, Manavgat ve çevresinin demografik yapısında büyük değişiklikler meydana getirmiştir.

[21] Teke Yöresinden Safevi Devletine göçler hakkında daha geniş bilgi için bkz. Karaca, "Teke Yöresinden Safevi Devletine Göçler", *Geçmişten Günümüze Göç*, C.1, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2017, s.577-594.

[22] 6 Rebi'ülevvel 981 tarihli hüküm: BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), *MD* (Mühimme Defteri) 22, s.132/265; 26 Rebi'ülevvel 981 tarihli hüküm: *MD 22*, s.275/540; 26 Zilkade 991 tarihli hüküm: *MD 52*, s.161/402; Ayrıca bkz. Karaca, *age*, s.51-54.

[23] 27 Safer 981 tarihli hüküm: *MD 22*, s.96/198.

[24] 11 Muharrem 982 tarihli hüküm: *MD 24*, s.183/490.

[25] 19 Muharrem 984/18 Nisan 1576, 2 Cumade'l-ahire 985/17 Ağustos 1577, 9 Cumade'l-ahire 985/24 Ağustos 1577, 12 Receb 985/25 Kasım 1577 tarihli hükümler: *Mühimme Zeyli 3*, s.86/214; *MD 31*, s.168/378; *MD 31*, s.204/457; Karaca, "Dünden Bugüne Manavgat", s.430-431.

[26] 6 Rebi'ülevvel 981/6 Temmuz 1573 tarihli hüküm: *MD 22*, s.132/265.

[27] Faroqhi, *age*, s.347; Karaca, *age*, s.51-54.

XVI. asrın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı en önemli meselelerden birisi de Anadolu'da yaşanan geniş çaplı sosyal ve kültürel çalkantılar olmuştur. Bu çalkantılar ve problemler devleti ve halkı derinden etkilemiş ve birçok bölgede silinmesi zor izler bırakmıştır. Hiç şüphesiz bu tür olayların olmasında, *iktisadî darlık, vergi sisteminin bozulması, ziraî ekonomide kriz, şehzadeler arasındaki taht kavgaları* ve *idarî düzenin bozulması* gibi başlıklar altında toplayabileceğimiz çeşitli faktörler başta gelmektedir. Ayrıca Anadolu, XVI. yüzyılın başından itibaren resmî veya özel iş alanlarında erimesine imkân bulunmayan boş insan kitlesinin büyük çoğunluğu "*çift bozan"*lardan ibaret "*bekâr ve gurbet taifesi*"nin altına girmiş ve bu yüzden ayaklanmalar başlamıştır.[28] XVI. yüzyılın ikinci yarısındaki bu ayaklanmalarda kendilerine *"suhte"* denilen medrese öğrencileri önemli rol oynamışlardır. Birer vakıf kuruluşu olan medreselerde öğrenci sayısı, özellikle XVI. yüzyılda büyük bir artış göstermiştir. XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan sürede devlet genişlediği ve medrese bitirenlere iş imkânı sunduğu için bu problem olmamıştır. Fakat XVI. yüzyılın başlarında, Türkiye'nin girdiği bunalımlı dönemde ise, çift bozanlığın artması sonunda medreselerdeki öğrenci sayısı hızla büyümüş ve bunu müteakip, burayı bitirenler devlet kapısında iş bulamaz olmuşlardır. Buna ek olarak, bir çeşit öğrenci yurtları olan imaretlerde, öğrencilerin toplumdan kopuk bir hayat sürmeleri, onlarda bir takım ruhsal bunalımlar meydana getirmiştir. Bunun sonucunda da ahlak dışı davranışlar yapmaya, halkın kadın kız çocuklarına saldırmaya, köylere ve kasabalara çıkarak zorla yiyecek ve para vb. şeyler toplamaya başlamışlardır. Suhteler, bu gibi yanlış davranışlarını önleyerek kendilerini yola getirmeye çalışan devlet güçlerine silahla karşılık vermeye başladıkları gibi hızlı bir şekilde de örgütlenmişlerdir. Kadı, naip, müftü gibi medrese çıkışlılardan ve çoğu kez de akrabalarından yardım görmüşlerdir. Bu tür olaylar XVI. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir.[29]

Manavgat kazası da suhte ayaklanmalarının yoğun olduğu bölgelerden birisidir. Buradaki suhte olayları ve bunların etkisi konusunda Mühimme hükümleri detaylı bilgi vermektedir.[30] *Alâiye Sancağı*'nda suhte olayları ile ilgili tespit edebildiğimiz en eski kayıt 6 Receb 967/2 Haziran 1560[31], Teke Sancağı'nda 23 Receb 967/19 Nisan 1560 tarihlidir.[32] Hamid Sancağı ile ilgili en eski kayıt 966/1558[33], Lâzıkıyye (Denizli) kazası ile ilgili en eski kayıt ise 19 Şaban 972/22 Mart 1565[34] tarihli olup, hemen hemen yakın tarihlerde bu bölgede suhte olaylarının başladığını ve zaman zaman bu bölgedeki suhtelerin birbirleriyle birleştiklerini göstermektedir. Suhtelerin birleşerek veya başları zora düştüğü vakit bu sancaklara sığınarak olayları devam ettirdiklerini ve kurtulduklarını görmekteyiz. 19 Zilhicce 978/13 Mayıs 1571 tarihli bir *Mühimme* hükmünde, Alâiye ve Manavgat'ta sakin olan suhte taifesi ittifak edip 200 kişi kadar olduktan sonra Karahisar'a tâbi *Karatay* karyesine hücum ederek, oğlanlarını alıp, mallarını yağma ettiği

[28] Bu olayların sebepleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, Cem Yayınevi, İstanbul 1995, s.33-92.
[29] Akdağ, *age*, s.93-207; Karaca, *age,* s.54-60.
[30] Buradaki suhte olayları ile ilgili olarak birçok Mühimme hükmü bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: 23 Zilhicce 980 tarihli hüküm: *MD 21*, s.282/668; 14 Rebi'ülevvel 982 tarihli hüküm: *MD 26*, s.64/169; 14 Rebiülahir 985 tarihli hüküm: *MD 30*, s.323/749; 17 Ramazan 986 tarihli hüküm: *MD 35,* s.376/955; 19 Zilkade 986 tarihli hüküm: *MD 36*, s.32/101; 8 Muharrem 987 tarihli hüküm: *MD 36*, s.100/288; 9 Rebiülahir 987 tarihli hüküm: *MD 36*, s.321/849; 2 Muharrem 989 tarihli hüküm: *MD 42*, s.181/567; 25 Muharrem 989 tarihli hüküm: *MD 42*, s.209/646; 27 Cumede'l-ula 988 tarihli hüküm: *MD 43,* s.123/224; 5 Şaban 990 tarihli hüküm: *MD 48,* s.60/173;25 Zilkade 990 tarihli hüküm: *MD 48*, s.202/562; 14 Şevval 991 tarihli hüküm: *MD 52*, s.100/243; 6 Rebi'ülevvel 999 tarihli hüküm: *MD 67*, s.86/208; 999 tarihli hüküm: *MD 68*, s.57/111.
[31] *MD 3*, s.319/933.
[32] *MD 3*, s.338/987; Karaca, *age*, s.54-60.
[33] Zeki Arıkan, *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1988, s.25.
[34] Turan Gökçe, *XVI Ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazâsı***,** TTK, Ankara 2000, s.37.

ve birkaç da adam öldürdükleri Teke Sancağı suhteleriyle de birleştikleri bildirilmektedir.[35] Yine bu olay, 25 Muharrem 979/19 Haziran 1571 tarihli bir hükümde yenilenmektedir.[36]

Özellikle Manavgat ve çevresinin dağlık olması suhtelerin ayaklanmasında, saklanmasında ve yakalanmasının güç olmasında etkilidir. Hal böyle olunca bölgede huzur ve asayişi sağlamak zor olmaktadır.[37] Suhte taifesinin cezalandırılması ise, umumiyetle şerle hareket ederek katledilmek[38] veya suçları az ve kısasa müstahak değil ise küreğe konulmak suretiyle olmaktadır[39]. 26 Zilkade 991/11 Aralık 1583 tarihinde Antalya, Alâiye, Manavgat, Kalkanlı ve Karakaş kadılarına gönderilen bir hüküm bunu bütün açıklığıyla ifade etmektedir. Şöyle ki; "*katle müstahak olmayan ne kadar mücrim var ise küreğe konulmak için Rodos'a gönderilmesi fakat cüz'i bir kabahat için küreğe gönderilmemesi*" bildirilmektedir.[40]

Suhte ve "*çift bozan*" re'âyâ devletteki asayişsizliği yaratanların başında gelmesine rağmen haramilik ve karışıklıktan bahsederken, Anadolu'ya Afrika'dan ve Şarktan gelmiş olup, çok kalabalık oldukları için birçok asayişsizliklere karışan Müslim Arap ve Çıplak Arap taifesini,[41] yola inip şekavet eden bazı Yörük taifelerini de saymamız gerekmektedir. Çünkü önemli miktarda bunların bu bölgede 1455'ten itibaren bulunduklarını görmekteyiz.[42]

Suhte taifesini yakalayıp cezalandırmak ve onu tespit etmek pek kolay bir iş değildir. Çünkü liva dâhilinde fesat eden suhte taifesi liva ahalisinden olup, kışın evlerinde oturarak yazın eşkıyalık etmekte ve ahali korkularından haber verememektedir.[43] Yine, sahte sipahi ve levend suretine girip geceleri katl ve garetlerde bulunanlar hakkında kadı ve naiplere yapılan şikâyetler gece olması dolayısıyla ispat edilemediği ve ikrarda bulunanlar dahi örf olmuştur diye emir getirerek kurtuldukları ama buna karşı bir defa şerle fasıl olmuş dava değilse şerle teftiş edilip lazım gelenin yapılması bildirilmektedir.[44] Bütün bunlarla birlikte, suhte eşkıyasını tedip için takip olunurken bir kısmının başka sancakbeyleri ve bir kısmının da eminler tarafından himaye edilmeleri ile şekavet edenlere yataklık edilmesi bunların bulunup ortaya çıkarılmasını güçleştirmektedir.[45] Levend ve öğrenci hareketlerine karşı hükümetin savaşma yöntemi ise genelde şu şekilde olmaktadır: Sancaklara muhafızlar ve müfettişler atanması, il erleri örgütünden yararlanma, gençlerin kefile bağlanmaları, halkın silahtan arınması, kanun dışı (işkence-yıldırma

[35] *MD 14*, s.1086/1514.
[36] *MD 17*, s.9/14.
[37] Alâiye Beyine ve liva-i mezbûrda vâki olan kadılara hüküm; Alâiye, Manavgat ve nevâhi-i Alâiye kadıları mektup gönderip Alâiye Sancağı dağlık yer olmakla eşkıyadan çok zarar görüldüğü halde Yahya Bey'in gayreti ile eşkıya temizlenip rahat oldukları bildirilmekle yine daima müteyakkız olup il eri ve muhafazada kalan sipahiler ve hisar erleri ile eşkıyayı tedip etmesi hakkındaki hüküm: 17 Cumade'l-ula 993 tarihli hüküm: *MD 58*, s.143/377; Alâiye Beyine hüküm; Manavgat ve nevâhi-i Alâiye kadıları mektup gönderip o taraflar dağlık yerler olup ahali eşkıya zulmünden bîzar iken gayret edip eşkıyayı temizlediği bildirilmekle muhafazaya kalan sipahiler ile yine eşkıyayı tenkilden geri durmaması hakkındaki hüküm: 17 Cumade'l-ula 993 tarihli hüküm: *MD 58*, s.130/350.
[38] Rebi'ülevvel 999/Aralık 1590, 13 Ramazan 993/8 Eylül 1585, Evâhir-i Rebi'ülevvel 1002/4-14 Aralık 1593, 999/1590-1591, 999/1590-1591, 25 Ramazan 975/24 Mart 1568, 12 Safer 975/18 Ağustos 1567, 22 Ramazan 1003/31 Mayıs 1595, 19 Receb 981/14 Kasım 1573 tarihli hükümler: *MD 67*, s.57/149; *MD 58*, s.266/678; *MD 71*, s.129/258; *MD 68*, s.54/106; *MD 68*, s.57/111; *MD 7*, s.397/1140; *MD 7*, s.29/90; *MD 73*, s.180/422; *MD 23*, s.128/259.
[39] 2 Cumade'l-ula 973/25 Kasım 1565, 3 Ramazan 979/19 Ocak 1572, 21 Zilkade 983/23 Şubat 1576, 9 Muharrem 986/18 Mart 1578, 7 Muharrem 1004/12 Eylül 1595 tarihli hükümler: *MD 5*, s.225/572; *MD 16*, s.234/451; *MD 27*, s.282/674; *MD 34*, s.13/30; *MD 73*, s.555/1210.
[40] *MD 52*, s.161/402.
[41] 25 Şevval 977/2 Nisan 1570 tarihli hüküm: *MD 9*, s.72/196; Akdağ, "Celâli İsyanlarının Başlaması", *DTCFD*, IV, Ankara 1946, s.33.
[42] *MD 43*, s.231/425.
[43] 17 Safer 985/6 Mayıs 1577 tarihli hüküm: *MD 30*, s.109/264.
[44] 26 Şaban 986/28 Ekim 1578 tarihli hüküm: *MD 35*, s.326/830.
[45] 25 Receb 984/7 Ekim 1576, 8 Ramazan 986/8 Kasım 1578, 6 Rebiülahir 990/30 Nisan 1582, 19 Şevval 991/5 Kasım 1583 tarihli hükümler: *MD 28*, s.184/429; *MD 35*, s.344/875; *MD 47*, s.87/222; *MD 52*, s.106/260.

yolu) tedbirleri, düzenlik örgütlerindeki yetkililerin kişisel davranışları[46] ve Rodos ile Kıbrıs adasına sürgün gibi.[47] Bütün bunlarla birlikte devletin, zaman zaman suhteleri ıslah için *genel af* çıkardığını görmekteyiz. 27 Cumade'l-ula 988/10 Mayıs 1580 tarihinde bir hüküm Alâiye Beyine ve livâ-i mezbûrda vaki olan kadılara gelmiş, Gurre-i Muharrem 987/28 Şubat 1579'a gelinceye kadarki dönemde suç işleyenlerin af olunduğu bildirilerek, eski kabahatleri için suhtelerin rencide edilmemesi istenmiştir.[48]

2. Manavgat'ın İdari Yapısı

Manavgat'ın idari durumuyla ilgili ilk bilgileri 1455 tarihli tapu tahrir defterinden öğrenmekteyiz. 1455 yılında Manavgat kaza olarak görülmekte olup Teke Sancağı'nın kaydedildiği deftere yazılmıştır. Bunun da sebebi şüphesiz Alâiye'nin fethedilmemiş olmasındandır. Fakat ayrı bir yerleşim yeri olarak belirtilmiş ve sınırları verilmiştir. Bu defterde Manavgat, "*Defter-i Manavgat, Manavgat Subaşılığı, Defter-i Manavgat Müsellemleri, Manavgat Subaşılığına Teallik Evkaflar, Evkaf-ı Vilayet-i Manavgat"* gibi ifadelerle yazılmış ve belirtilmiştir[49]. Teke Sancağı da bu dönemde Anadolu Eyaleti'ne bağlıdır. Daha sonraki tarihlerde Manavgat'ın nahiyesi olan Atabey ve Akçahisar da köy olarak kaydedilmiştir. Toplam bu tarihte Manavgat'a 48 köy bağlı bulunmaktadır. Ayrıca tımar sistemi içinde olmayıp da sadece müsellem çiftliklerinde geçen köyler de vardır. Bunların da ilave edilmesiyle kazadaki köy sayısı bu tarihte artacak ve 58'e çıkacaktır. 2 adet mezra yazılmıştır. Mezra sayısının az olmasından da burada istikrarın ve yerleşmenin büyük ölçüde bu tarihte gerçekleştiğini görmekteyiz. Bunların haricinde 10 civarında Yörük cemaati görülmektedir. Bunların dışında 6 adet Manavgat tevabiinde oturur Arap cemaatinden bahsedilmektedir.[50]

1475 tarihinde 37 köy bulunmaktadır. Fakat daha fazla olması gerekmektedir. Defter icmal olduğu için bazı köylerin alt kolları yazılmamıştır. Bu tarihte 10 civarında cemaat görülmektedir. Bazı cemaatler beraber yazıldığı için bu sayı da azdır.[51]

1513 tarihinde Alâiye Sancağı, Alâiye, Akseki ve Manavgat kazalarından meydana gelmektedir.[52] 1520 yılından sonra (1522) Alâiye ile Manavgat'ın birleştirilerek bir sancak şeklinde teşkilatlandırıldığı belirtilse de[53] muhtemelen bu sancak, sadece Alâiye ve Manavgat kazalarından oluştuğu için beraber yazılmış ve zikredilmiştir. Bu yazım veya durum ise uzun sürmemiş ve Alâiye 1530'da tek başına sancak olarak kaydedilmiştir.

1530 tahririnde[54] ise Alâiye Sancağı, Alâiye ve Manavgat kazalarından meydana gelmekte olup yine Anadolu Eyaleti'ne bağlıdır. Alâiye kazası, Akseki nahiyesine ayrılmıştır. Daha önceki tahrirde köy olan Atabey ve Akçahisar bu tarihte nahiye olmuş olup Manavgat'a kaydedilmiştir. Manavgat kazasına bu tarihte 60 köy yazılmıştır. Bunların 37'si Manavgat nahiyesinde, 8'i

[46] Akdağ, *age*, s.207-225.

[47] 3 Safer 979/27 Haziran 1571 tarihinde Manavgat, Alâiye, Düşenbe ve Teke Karahisar'ı kadılarına gönderilen hükümde, Teke Sancağı suhtelerinin başkaldırıp, Manavgat kazasında üç oğlan kapmak şenaatinde bulundukları ve sonra binden ziyade levend taifesiyle toplanıp Köprü nâm pazarı basarak garet etmek, adam öldürmek gibi teaddilerde bulundukları bildirildiğinden vâki' ise il eri ve seferden kalan sipahi ve gayri muaveneti ile üzerlerine varılıp ve cürmü sabit olanları küreğe konulmak üzere hapsedip bildirmeleri istenmektedir. *MD 12*, s.330/676.

[48] *MD 43*, s.123/224.

[49] BOA, *MAD (Maliyeden Müdevver Defter) 14*, s.156/a, 157/b, 225/b, 383/a, 435-436.

[50] Daha geniş bilgi için bkz. *MAD 14*, s.156/a-227/a, 383/a-410, 435-436; Ayrıca bkz. Tablo 7.

[51] Manavgat kazasındaki köyler ve Yörükler konusunda daha geniş bilgi için bkz. Karaca, *XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, s.83-126.

[52] Saim Yörük, "Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat (XV-XVIII. Yüzyıllar)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.19, Temmuz 2019, s.148.

[53] Yörük, *agm*, s.152.

[54] BOA'de bulunan *TT 166* numaralı bu defter, 1530 tarihli olmasına rağmen muhtemelen 1523'lerde yapılan tahririn sonuçlarından istifade etmek suretiyle meydana getirilmiştir. Aynı şekilde yine 1530 tarihli olan *TT 438* numaralı defter de 1523'lerde yapılmış olan tahriri temel alarak hazırlanmıştır.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

Akçahisar nahiyesinde ve 15'i Atabey nahiyesindedir. Ayrıca 8 mukataa, 1 mezra, 15 cemaat ve 30 vakıf bağlıdır.[55]

1555 tarihli icmal tımar defterinde Alâiye Sancağı'nın yine Anadolu Vilayetine bağlı olduğu görülmektedir. Burada Alâiye, Akseki ve Manavgat kaza olarak geçmektedir. Nağlu, Dimderesi, Obapazarı, Atabey, Mahmudlar, Çöngere, Kise gibi yerler ise nahiye kaydedilmiştir.[56] Bu nahiyelerden Çöngere ve Kise günümüzdeki Manavgat ilçesi sınırları içerisinde kalmakta fakat XVI. asırdaki Manavgat kazası sınırları dışında bulunmaktadır.[57] 1555 tarihli mufassal defterde ise, Manavgat kazasına yine Atabey ve Akçahisar nahiyeleri bağlı bulunmaktadır. Bu tarihte Manavgat kazasının birçok köyü ve burada yaşayan çok sayıda cemaati vardır. Çok az miktarda mezra yer alır. Bu tarihte dikkat çeken hususlardan birisi bazı köylerin mahallelere ayrılmış olmasıdır. Sayı olarak da daha öncesine göre artış söz konusudur. Köy sayısı 100 civarındadır. Fakat burada birçok köy mahallelere ve alt köy gruplarına ayrıldığı için bu sayı fazla görülmektedir. Köylere bağlı alt köy ve cemaatleri çıkardığımızda 70–80 civarında köy olacağını tahmin etmekteyiz. 14 civarında da mezra vardır.[58]

XV. ve XVI. asırda Manavgat kazası, Köprüçay ile Manavgat Çayı arasındaki alana denilmektedir. Manavgat Çayı'nın doğu tarafında Alara Çayı'na kadar olan alanda ise Çöngere ve Kise nahiyeleri olup Alâiye kazasına bağlıdır. Günümüzdeki Gündoğmuş XVI. asırda Kise ve Nağlu nahiyelerinden meydana gelmektedir. Nağlu, Alâiye Sancağı'nın nahiyelerinden birisi olup bugünkü Gündoğmuş ilçe merkezinin doğu kesimlerini içerisine almaktadır Kise ise Gündoğmuş ilçe merkezinin olduğu yer ile birlikte ilçenin kuzeybatı sınırlarını kapsamaktadır. Senir ma'a Düşenbe kazası ise Manavgat Çayı'nın doğu kesimlerinden başlayarak bugünkü Gündoğmuş'un bir beldesi olan Senir'e kadar olan kısmı içine almaktadır. Burası deniz kenarı boyunca uzanmaktadır.[59] Senir ma'a Düşenbe kazasının, Senir nahiyesine dâhil köylerin tamamı bugün Gündoğmuş ilçe sınırları içerisindedir. Düşenbe nahiyesine dâhil olan köyler de Manavgat ilçesi dâhilindedir.[60] 1571 ve 1572 tarihli bazı belgelerde ve XVII. asrın başlarına ait bir avarız defterinde (1601–1604) Manavgat Çayı'ndan Alara Çayı'na kadar olan kıyı bölgesindeki yerleşim alanları ve köyler Düşenbe kazası içinde, Manavgat Çayı'nın batı tarafı Köprüçay'a kadar Manavgat kazasında yer almaktadır.[61]

Alâiye idari teşkilat bakımından Kıbrıs'ın fethine kadar bu şekilde Anadolu Eyaleti'nin sancağı iken Kıbrıs'ın fethinden sonra yeni kurulan Kıbrıs beylerbeyliğine Tarsus ve İçel sancaklarıyla beraber bağlanmıştır. Böyle yapılmasında askeri zaruretler ve icaplar etkili olmuştur. Bu doğrultuda Ege ve Akdeniz'deki büyük adalar zapt edilince karşısına rastlayan bazı yerler, adalarda teşekkül edilen beylerbeyliklere bağlanmaktadır.[62] Artık 1572'lerden itibaren Alâiye ve buranın kazası olan Manavgat'ın Kıbrıs beylerbeyliğine bağlı olduğunu görmekteyiz. Bu durum Maliyeden Müdevver 15286 numaralı (H.980–981/M.1572–1573) defterde görülmekte olup, Tarsus, İç-il ve Sis sancakları da Alâiye ile birlikte Kıbrıs Eyaleti'ne bağlıdır. Manavgat ise

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1288
13 / 4

[55] BOA, *TT (Tapu Tahrir Defteri) 166*, s.628; Karaca, *age*, s.91; Karaca, "Dünden Bugüne Manavgat", s.432-433.
[56] Bu defter kataloglarda H.1046 tarihiyle kaydolmasına ve gösterilmesine rağmen defterin incelenmesiyle ve burada geçen bazı kayıtlardaki tarihlerden defterin H.962 tarihli olduğu görülmüştür. Yine bu defter ile TKGMA (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi), TT 172 numaralı defterin bilgilerinin her yönüyle tuttuğunu gördük. BOA, *TT 765*, s.88-110.
[57] Karaca, *agm*, s.433.
[58] Daha ayrıntılı bilgi için bkz. *TT 172;* Karaca, *agm*, s.433.
[59] Selim Hilmi Özkan, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlu Nahiyeleri)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Kültür Yay., Alanya 2011, s.20.
[60] Özkan, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu", *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜ-BAR)*, (XXIX-Bahar) 2011, s.284.
[61] *TT 172;* BOA, *TT 363; TT 765*, BOA, *MAD 17666*, BOA, *TT 778*, BOA, *MAD 15286*'deki Alâiye Sancağı ile ilgili yerlere bkz.; Karaca, *agm*, s.433; Ayrıca bkz. *age*.
[62] Konyalı, *age*, s.254.

buradaki kayıtlarda nahiye olarak kaydedilmiştir.[63] Yine başka bir Maliyeden Müdevver 17666 numaralı H.993/M.1585 tarihli defterde Manavgat, Alâiye'nin nahiyesi olarak görülmektedir.[64] H.1012/M.1603–1604 tarihli tımar tevcih defterinde, Alâiye Sancağı'nın Kıbrıs beylerbeyliğine bağlı olduğunu ve Manavgat'ın da bir nahiyesi olduğunu görmekteyiz.[65] Daha sonraları bir müddet Karaman Eyaleti'ne bağlanmışsa da 1632'den itibaren tekrar Kıbrıs'a bırakılmıştır. IV. Mehmed zamanında ise Alâiye Sancağı'nın Düşenbe, Manavgat, İbradı ve Akseki adlarında dört kazası bulunmaktadır.[66]

XVIII. yüzyılda Manavgat kazasının bağlı bulunduğu Alâiye livâsı bu kazadan başka, Alâiye, Nevâhi-i Alâiye, Senir ma'a Düşenbe ve İbradı kazalarından meydana gelmektedir.[67] 1717 yılında Adana Eyaleti'ne bağlanan Alâiye'nin durumu uzun sürmemiş ve tekrar Kıbrıs beylerbeyliğine tabi olmuştur. Bu durum XIX. asrın başlarına kadar sürmüştür. 1847 yılında Alâiye, Karaman Eyaleti'ne (Konya) bağlanmıştır. 1847'de Karaman Eyaleti, Konya, Hamid, Teke, Alâiye, İç-il ve Nevşehir'den meydana gelmektedir. 1855 yılında Teke ve Burdur ile birlikte Antalya içerisinde Karaman Eyaleti'ne bağlı hale gelmiştir. 1856 yılında Konya Eyaleti'nde yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu yapılanma ile birlikte kaza olan yerleşim yerleri liva olmuştur. Bu livalardan birisi de Alâiye'dir. Alâiye livasına, Alâiye, Akseki, İbradı, Senir ma'a Düşenbe ve Manavgat ile birlikte 5 kaza bağlıdır.[68] XIX. asrın başlarından itibaren Manavgat kazasında Tugayoğulları'nın ayanlık makamını ele geçirdikleri görülmektedir. Bu dönemde Manavgat kaza olarak geçmektedir. Tanzimat sonrasındaki idari düzenlemelerden sonra da Tugayoğulları kaza müdürlüğüne getirilmişlerdir. 1854–1861 tarihleri arasındaki birçok yer ve kurumla yapılan yazışmalarda Manavgat kazası ve kaza müdürü olan Tugayoğulları'ndan bahsedilmektedir. Bu dönemde Alâiye ise kaymakamlık yani sancak durumundadır.[69] Vilayet salnamelerine göre Alâiye 1868'de de Teke Sancağı'na bağlı bir kaza statüsüne bürünmüştür.[70] Teke'ye bağlı olan Alâiye kazasının merkezden başka bir de Manavgat nahiyesi vardır.[71] Akseki ise ayrı bir kaza merkezi olmuştur. Senir ma'a Düşenbe olarak geçen Senir bölgesi de nahiye olarak Akseki'ye bağlanmıştır.[72]

1873 ve 1896 yılına ait Konya Vilayeti Salnamelerinde Manavgat nehrinin doğu tarafı Düşenbe nahiyesi içerisinde yer almaktadır. Günümüzdeki Manavgat ilçesi sınırlarında olan Beşkonak ve çevresinde de bu isimle nahiye bulunmaktadır.[73] Günümüz Manavgat ilçesini değerlendirebilmek ve sınırlarını ortaya koyabilmek için Düşenbe, Manavgat, Beşkonak nahiyelerini ve bunlara bağlı köyleri de bilmek gerekmektedir. Zaten XX. asrın başlarında Düşenbe ve Manavgat birleşerek Manavgat kazasını meydana getirmişlerdir. Yine XV. ve XVI. asırda Manavgat kazasına ait olan İbradı'yı da göz önünde tutmaya ve incelemeye ihtiyaç vardır. Biz de bu düşünceden hareketle kısaca bunların köy sayıları, idari durumları ve nüfusları hakkında burada bilgi vereceğiz. 1873 ve 1896 tarihli Konya Vilayeti Salnamesine göre Manavgat nahiye olup köyleri ise aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir.[74]

[63] *MAD 15286*, s.171, 181.
[64] *MAD 17666*, s.153-170.
[65] BOA, *TT 696*, s.162-173.
[66] Konyalı, *age*, s.258; Ara Altun, "Alanya", *DİA*, II, İstanbul 1989, s.340.
[67] Yörük, *agm*, s.159-160.
[68] Özkan, *agm*, s.277-278.
[69] Mehmet Ak, "Manavgat'ta Bir Ayan Ailesi Tugayoğulları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.3, S.12, Yaz 2010, s.30-31.
[70] Altun, *agm*, s.340.
[71] Konyalı, *age*, s.260.
[72] Özkan, *agm*, s.278.
[73] *1290 (1873) Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi, s.204-211; 1896 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi, s.254 vd.*
[74] *1290 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.204-206; *1896 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.245 vd.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1289
13 / 4

Tablo 1: 1873 ve 1896 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesine Göre Manavgat Nahiyesi ve Köyleri Nüfusu

	1873	1873	1873	1896	1896
Nahiye ve Köyler	**Hanesi**	**Erkek Nüfus**	**Nüfusu**	**Hanesi**	**Nüfusu**
Manavgat Nahiyesi (Merkez)	49	111	222	-	-
Sarılar	49	112	224	96	447
Homa	3	18	36	54	254
Hatipler	6	15	30	12	72
Abdallar	15	50	100	-	-
Sorgun	21	47	94	35	136
Ilıca	11	30	60	38	151
Ören (Evren)	11	16	32	12	52
Kemer	14	37	74	11	76
Tilkiler	14	86	172	20	93
Temir Bucak	14	15	30	-	-
Hace (Hocalar)	24	85	170	13	52
Hendeve	11	18	36	13	51
Ocak	44	22	44	-	-
Sülek	17	53	106	-	-
Ülküler	24	43	86	-	-
Örenler	8	29	58	-	-
Tolbaz	8	49	98	-	-
Işıklar (Âşıklar)	11	20	40	15	79
Yavaş	14	22	44	-	-
Şişeler	12	57	114	29	119
Hisar	5	12	24	13	50
Zeyve	22	52	104	36	138
Haceler	7	15	30	-	-
Taşahur	32	86	172	63	358
Kadılar	1	4	8	-	-
Niğit ve Büklüce	24	40	80	23	114
Bereket	14	13	26	11	52
Çakış	9	20	40	27	115
Sarraf	22	85	170	-	-
Salur	22	85	170	36	149
Kızıldağ	45	129	258	-	-
Bucak	5	15	30	-	-
Şeyhler	18	81	162	31	161
Sağırin	12	24	48	21	105
Kepez	39	91	182	51	220
Düzağaç	69	200	400	66	397
Karaganlar	92	36	72	-	-
Beydiğin	20	56	112	37	197
Değirmenözü	46	160	320	64	357
Kızılca	91	287	574	-	-
Fettahlı Aşireti	98	334	668	-	-
Solaklar Aşireti	46	81	162	-	-
Çardak	55	154	308	44	139
Perakende Aşireti	72	238	476	-	-
Avason	-	-	-	73	304
Budaca	-	-	-	22	100
Burmahan	-	-	-	31	109
Çolaklı	-	-	-	160	706
Hummaz	-	-	-	8	10
Dolbazlar	-	-	-	36	132
Seki	-	-	-	25	86
Sevinç	-	-	-	23	121
Yaşlar	-	-	-	36	137
Sırt	-	-	-	32	182

Gerenasi	-	-	-	65	368
Kestel	-	-	-	56	321
Gözü Göçekli	-	-	-	34	136
Kötekli	-	-	-	60	222
Gözübüyük	-	-	-	17	75
Günü (?)	-	-	-	24	81
Keşaflı	-	-	-	31	192
Yekûn	**1246**	**3233**	**6466**	**1604**	**7416**

Tabloda da görüldüğü gibi 1873 tarihinde Manavgat nahiyesine 44 köy bağlıdır. 1896'da ise 43 köy tabidir. Köy sayıları birbirine yakın olmasına rağmen isimlerde ve nüfusta farklılıklar söz konusudur. Aynı tarihte Senir ve Düşenbe nahiyesine 54 köy, İbradı nahiyesine ise toplam 14 köy kaydedilmiştir.[75] Beşkonak nahiyesi de 8 köyden meydana gelmektedir.[76] Yukarıda bahsedildiği gibi günümüzdeki Manavgat ilçesinin kapladığı alanı değerlendirirken bunları da göz önüne almak ve birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

1896 yılında Teke Sancağı 5 kazadan teşekkül etmekte olup Alâiye de bunun bir kazasıdır. Manavgat ise Düşenbe ile Alâiye'nin bir nahiyesi olarak görülmektedir.[77] Bu tarihte Alâiye, birinci sınıf kaza niteliğindedir. Alâiye Sancağı 1900 yılı başlarında ise ikinci sınıf nahiyeye tenzil edilmiştir.[78] XV. ve XVI. asırlarda Manavgat kazasına dâhil olan İbradı nahiyesi de Akseki kazasının sınırları içerisindedir. Beşkonak nahiyesi ise Teke'ye ait bulunmaktadır. Manavgat nahiyesine bu tarihte 43, Düşenbe nahiyesine 50, İbradı nahiyesine 14 ve Beşkonak nahiyesine ise 18 köy bağlı bulunmaktadır. Görüldüğü üzere XV. asırdan bu tarihe kadar Manavgat kazasının sınırlarında ve köy sayısında önemli değişiklikler olmuştur.[79]

Tablo 2: 1873 ve 1896 Tarihli Salnameye Göre İbradı Nahiyesi

		1873	1873	1873	1896	1896
No	**Köyler**	**Hanesi**	**Erkek Nüfus**	**Nüfusu**	**Hanesi**	**Nüfusu**
1	İbradı kasabası (Merkez)	366	1325	2650	588	3044
2	Ormana	264	645	1290	379	1629
3	Ünle (Ünler)	74	289	578	84	402
4	Üzümdere	30	63	126	33	116
5	Dalaman	50	210	420	93	410
6	Zilan	44	137	274	51	202
7	Zekeriya	31	117	234	45	203
8	Karugunda	-	-	-	60	347
9	Karakışla	-	-	-	52	232
10	Göynüm	-	-	-	118	511
11	Gencek	80	312	624	120	567
12	Kirli	-	-	-	41	259
13	Lazma (İlarma)	42	140	280	63	261
14	Yeniköy	-	-	-	10	35
15	Lordama	87	259	518	-	-
16	Günü	5	15	30	-	-
17	Derebucak	104	410	820	-	-
18	Günah	81	311	622	-	-
19	Başlanur	23	69	138	-	-

[75] *1290 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.208-212. Ayrıca bkz. Tablo 1-3
[76] *1290 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.199-200. Ayrıca bkz. Tablo 4.
[77] Konyalı, *age*, s.264.
[78] Özkan, *agm*, s.278.
[79] *1896 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.254 vd. Ayrıca bkz. Tablo 1-4.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1291
13 / 4

	Toplam	**1281 (1352)**	**4302 (4437)**	**8604 (8874)**	**1737**	**8218**

Not: Parantez içindeki rakamlar salnamede köylerin sonunda toplam olarak verilmiştir. Diğer rakamlar ise bizim hesaplamalarımızla elde edilmiştir. 1873'de erkek nüfus 2 ile çarpılarak toplam nüfus bulunmuştur.

Tablo 3: 1873 ve 1896 Tarihli Salnameye Göre Düşenbe Nahiyesi

No	**Köyler**	**1873 Hanesi**	**1873 Erkek Nüfus**	**1873 Nüfusu**	**1896 Hanesi**	**1896 Nüfusu**
1	Esbiyeler	10	25	50	18	80
2	Ahmedler	39	128	256	36	162
3	Evran (Viran) Senir	22	26	52	39	178
4	Uzunlar	-	-	-	22	117
5	Okurcalar	13	29	58	20	83
6	Alaybeyler	21	112	224	22	120
7	Omlas	34	67	134	33	137
8	Eksere	114	307	614	104	519
9	Odaönü	17	26	52	20	81
10	Afşar	-	-	-	17	90
11	Bazarcı	31	78	156	53	203
12	Boztepe	-	-	-	32	141
13	Penbelik	11	23	46	11	63
14	Bozahmedli Aşireti	13	113	226	23	132
15	Timurcılar	27	67	134	39	149
16	Çeltikçi	35	83	166	43	166
17	Çenger	-	-	-	28	132
18	Çakallar	-	-	-	46	239
19	Hacı Ali	10	25	50	29	107
20	Hacılar Obası	15	41	82	42	195
21	Hacı İsalu	-	-	-	132	649
22	Seydiler	15	31	62	24	115
23	Serhalı (Subanlı)	21	74	148	131	685
24	Serhenk	14	38	76	21	102
25	Senbele	-	-	-	24	132
26	Senir ma'a Mahmud Ağalar	142	347	694	93	452
27	Sındırga	-	-	-	39	170
28	Sülek Aşireti	71	228	456	91	462
29	Sarıağalar	8	26	52	7	34
30	Âşıklar	12	48	96	31	145
31	Karaöz	9	28	56	20	93
32	Karacalar	15	31	62	26	110
33	Karavca	-	-	-	21	97
34	Kızılot	-	-	-	32	129
35	Karakaya	-	-	-	23	92
36	Karaboynuzlar	19	90	180	36	182
37	Kadılar	11	24	48	15	83
38	Karayol	23	58	116	24	108
39	Karaisa	-	-	-	36	183
40	Karadere	23	192	384	58	377
41	Kozağaç	54	154	308	45	447
42	Kıptiyan	-	-	-	23	93
43	Kirten	11	29	58	18	82
44	Gebece	-	-	-	31	149
45	Köseler	16	46	92	16	61
46	Mısırlı	-	-	-	57	288
47	Marnas (Maralnas)	44	75	150	36	198
48	Namras	-	-	-	33	155
49	Narağacı	20	43	86	16	58

50	Yalçıdibi	-	-	-	22	102
51	Kadimağalar	53	83	166	-	-
52	Hayfalar	4	14	28	-	-
53	Bozuna	26	35	70	-	-
54	Yolcu	19	49	98	-	-
55	Çavuş	30	54	108	-	-
56	Özler	10	31	62	-	-
57	Matarlar	7	8	16	-	-
58	Halidağalar	24	41	82	-	-
59	Rışvanağalar	22	73	146	-	-
60	Kadirağalar	19	45	90	-	-
61	Karafeyz	15	25	50	-	-
62	Çakır	13	32	64	-	-
63	Karabağı	173	295	590	-	-
64	Sagire	27	74	148	-	-
65	Hacı Emirlü Aşireti	87	312	624	-	-
66	Sarıcalı Aşireti	53	178	356	-	-
67	Kileci	1320	-	-	-	-
	Toplam	**2842 (1316)**	**4061 (2812)**	**8122 (5624)**	**1858**	**9127**

Not: Parantez içindeki rakamlar salnamede köylerin sonunda toplam olarak verilmiştir. Diğer rakamlar ise bizim hesaplamalarımızla elde edilmiştir.

Tablo 4: 1873 ve 1896 Tarihli Salnameye Göre Beşkonak Nahiyesi

		1873	1873	1873	1896	1896
No	**Köyler**	**Hanesi**	**Erkek Nüfus**	**Nüfusu**	**Hanesi**	**Nüfusu**
1	Belkıs	-	-	-	18	63
2	Bucaklı	44	124	248	43	136
3	Bozyaka	54	140	280	72	321
4	Bulasan	47	120	240	76	302
5	Celaloğlu	-	-	-	25	120
6	Camili	-	-	-	37	205
7	Çanlık	-	-	-	76	335
8	Çıplak Veli	-	-	-	51	221
9	Çirkinoba	-	-	-	53	191
10	Çam	-	-	-	21	105
11	Hasan Kâhya	-	-	-	20	68
12	Zerk	-	-	-	70	219
13	Tazı	34	93	186	36	123
14	Kumbarlar	-	-	-	17	62
15	Karataş	22	55	110	29	131
16	Karabük	68	200	400	75	322
17	Karadut	8	14	28	15	58
18	Karahacılı	-	-	-	367	1937
19	Serik	32	108	216	-	-
	Toplam	**309**	**854**	**1708**	**1101**	**4919**

XIX. asrın sonlarında Adalya yani Antalya, İstanos, Serik, Milli ve Kızılkaya nahiyelerinden meydana gelmekte olup 163 köye sahiptir. Elmalı, Finike ve İğdir ma'a Kardıç nahiyelerinden meydana gelmekte olup 75 köyü vardır. Alanya, Düşenbe ve Manavgat nahiyelerinden meydana gelmekte olup 186 köyü bulunmaktadır. Akseki, İbradı nahiyesinden meydana gelmekte olup 60 köye sahiptir. Kaş ise 65 köyden meydana gelmektedir.[80]

[80] Vital Cuinet, *Turquıe D'Asıe Geographıe Admınıstratıve*, Paris 1890, s.853.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1293
13 / 4

XIX. asrın son 2–3 yılı ve XX. asrın başı ile ilgili buradaki kaza ve nahiyelere ait birçok belge vardır. Bu belgeler ve devletin kurumları arasındaki yazışmalardan Manavgat, Düşenbe, İbradı, Akseki ve Alâiye'nin idari durumu ile ilgili bilgi sahibi olmaktayız. Bu belgelerden idari alanda yapılması düşünülen değişiklikler ve bunların gerekçeleri gibi birçok hususu öğrenmekteyiz. 1897–1898 tarihinde cihet-i askeriyece görülen lüzum üzerine Düşenbe ve Manavgat nahiyelerinin birleştirilerek Eski Antalya'da bir kaza teşkil olunması istenmektedir. Ayrıca Manavgat'ın yalnız yayla köyleriyle Kaşaklı nahiyesinin birleştirilmesiyle İbradı nahiyesinin de kaza haline getirilmesinin uygun olacağı Konya Vilayeti'nden gelen mazbatada belirtilmektedir. Yine bu belgede Akseki kazasıyla Adana mülhakatından Selenti nahiyesinin ilhakıyla Alâiye'nin mutasarrıflığa terfi ettirilmesi düşünülmektedir. Ancak Akseki'nin buna rıza göstermediğini görmekteyiz. Burada Alâiye'nin liva yani sancak olmasının aciliyetinin olmadığı, yine halkın durumunun kötü olması dolayısıyla yeni bir vergi veremeyecekleri, külliyetli borçları ve mükellef oldukları vergiyi bile veremedikleri belirtilmektedir. Bundan dolayı Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin Alâiye'de kalması ancak merkez kazaya 20 saat mesafede olmaları sebebiyle Alâiye'den idarelerinin de temin edilmesinin mümkün olamayacağı ifade edilmektedir. Böylece Manavgat ve Düşenbe'nin birleştirilerek eski Antalya'da bir kaza teşkil olunmasının daha uygun olacağı belirtilmektedir.[81]

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1294
13 / 4

Başka bir belgede ise Düşenbe ve Manavgat nahiyelerinin birleştirilerek Eski Antalya'da yeni bir kaza teşkil olunması ve İbradı'nın kaza haline gelmesinin faydaları şu şekilde izah edilmektedir: Teke Sancağı'na tabi Düşenbe ve Manavgat nahiyeleri birleştirilerek Eski Antalya denilen yerde bir kaza teşkil olunması. Ayrıca Manavgat'ın yalnız yayla kurasıyla Kaşaklı nahiyesinin birleştirilerek İbradı nahiyesinin de kaza haline gelmesi ile ilgili yazıya Meclis-i İdare-i Liva-i Teke'nin cevaben varid olan mazbatada 7 Teşrin-i evvel sene 1315/19 Ekim 1899 tarihli ve 377 numaralı yazısıyla şu denilmiştir. Manavgat ve Düşenbe nahiye varidatı Alâiye kazasına nispetle 238 bin 387 kuruş fazla olup mezkûr nahiyelerde kışlayan birçok aşiret ve merkez kazaya 45 saat mesafede olan köylerin ağnamı da bazen bakaya kalmaktadır. Bu iki nahiye birleştirilirse aşiret ve köylerin vergileri daha rahat toplanacak ve hazinenin menfaatine olacaktır. Bu nahiyelerin de sahilde birbirine bitişik olduğu ve Manavgat nehriyle sınırlandırıldığı belirtilmiştir. Nehr-i mezkûrda yazlı kışlı küçük yelken gemileri seyr ü sefer etmekte olduğu ve bu nahiyelerin mevkiinin Antalya ve Alâiye'nin ortasında olduğu belirtilmiştir. Bu nahiyelerin birleştirilmesiyle ağnam miktarı ve verginin toplanmasının artacağı, ormanlardan gereği gibi istifade edileceği, sahilde vaki Eski Antalya harabesinin dahi bu sebeple mamurluk kazanacağı ifade edilmektedir. Yine merkez kazaya uzak mesafede bulunan köy ahalisinin kış günlerinde nehirlerin taşması ve kabarması ile mahkemeye gidemedikleri, hukuktan istifade edemedikleri belirtilmektedir. Köprü Pazarı'ndan Düşenbe köylerinin sonuna kadar uzanan alanda (sahilde) birleşme olursa mahalli inzibatın bir kat daha artacağı, mülkiye ve askeri kaidelerin uygulanacağı, vergilerin iyi toplamasıyla yeni kazanın masraflarının da karşılanacağı belirtilmektedir (3 Kasım 1899).[82]

Şûrâ-yı Devlet Riyâset-i Celilesi'ne yazılan başka bir yazıda, Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin birleştirilmesi sonucu kaza haline gelmesiyle Akseki ve Alâiye redif taburlarının süratleneceği, içtima müddetlerinin kısalacağı ve faydalarının çoğalacağı belirtilmektedir (14 Safer 1318/20 Mayıs 1316/ 2–13 Haziran 1900). Yine Huzûr-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhiye yazılan bir başka yazıda (25 Mayıs 1315/6 Haziran 1899) hemen hemen yukarıdaki bilgiler

[81] BOA, *ŞD (Şûrâ-yı Devlet Evrakı)*1743/6; 22 Safer 1317/2 Temmuz 1899 tarihli Dâhiliye Mektûbî Kaleminden Konya Vilayet-i Askeriyesi'ne yazılan yazıda cihet-i askeriyece Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin birleştirilerek Eski Antalya'da kaza tesis edilmesi, Manavgat'ın yalnız yayla köyleriyle Kaşaklı nahiyesinin birleştirilmesiyle İbradı kazasının oluşturulması uygun görülmüştür. *DH. MKT (Dâhiliye Nezareti Mektûbî Kalemi Belgeleri) 2217/71.*

[82] *ŞD 1743/6*; 22 Receb 1317/26 Kasım 1899 tarihli başka bir belgede de benzer konular üzerinde durulmakta ve cihet-i askeriyece de bu konunun önemli ve lüzumlu olduğu belirtilmektedir. BOA, *DH. MKT 2275/106.*

tekrarlanmakta ve Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin birleştirilmesiyle Eski Antalya'da kurulacak kazanın sağlayacağı faydalar anlatılmaktadır. Bu doğrultuda aşiret ve uzak köylerin vergisinin tahsilinin kolaylaşacağı, mevcut ormanlardan daha iyi istifade edileceği, sahildeki Eski Antalya harabesinin mamur olacağı, merkez kazaya uzak köy ahalisinin mahkemeye kolayca gidip geleceği, mülkiye, askeriye ve inzibatiye işlerinin kolaylıkla yapılabileceği ifade edilmektedir. İlave olarak kaza teşkili halinde mezkûr nahiyeler köylerince iyi idareden dolayı fazla varidatın masrafları karşılayacağı, halkın borcunu ödeyeceği, halkın bundan hoşnut kalacağı ve bu bölge köy ve ahalisinin iki üç kasabayı işgal edecek derecede kalabalık olmasının da bunu kolaylaştıracağı belirtiliyor. Yine birinci sınıftan olan Alâiye kazasının ikinci sınıf kaymakamlığa tenziliyle hâsıl olacak tasarrufât ile vâridât-ı umûmiyenin Hüsn-i idare ve vergi toplamaktan vukua gelecek fazlalıkla giderileceği vilayet-i müşarünileyh meclis idaresinden gelen mazbatada ortaya konuyor (21 Teşrin-i evvel sene 1315/2 Kasım 1899). Bu karar da 22 Receb 1317/26 Kasım 1899'da yazılmıştır.[83]

Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne yazılan başka bir yazıda, Alâiye kazasının mevkien haiz olduğu ehemmiyetle beraber büyüklük (cesamet) ve nüfusunun çokluğundan bahisle Akseki kazasıyla Adana mülhakatından Selenti nahiyesinin ilhakıyla mutasarrıflığa terfisi Alâiye'den çekilen telgrafla (1 Teşrin-i sani sene 1315/13 Kasım 1899 tarihli ve 323 numaralı tahriratla) Teke mutasarrıflığına sorulmuştur. Buna alınan cevapta, Alâiye kazasına dâhil köy ahalisinin bilinen fakir halleri dolayısıyla masrafları karşılayamayacakları, mükellef vergileri bile ödeyemedikleri, külliyetli borçları bulunduğu, bu isteğin yalnız birkaç kaza ahalisinin isteği olduğu, umumi bir istek olmadığı, Akseki kazası ahalisinin de buna muvafakatlarının bulunmadığı belirtiliyor. Neticede Alâiye'nin de liva haline getirilmesine acil bir lüzum olmadığı görülmüş ve birçok imzayı havi bu zarf kabul görmemiştir. Alâiye kazası bu dilekçede, Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin Alâiye'de kalarak oraca başka bir teşkilat edilmesini istemiyor. Merkez kazaya 20 saat mesafede bulunan bir iki nahiyenin Alâiye'den idare edilmesi mümkün olmayacağından bunlara dair sene 21 Teşrin-i sani 1315 /3 Aralık 1899 tarihli ve 449 numaralı mazbata ile yazılan ihtiyâcât ve teşkilatın lüzumu te'kid (daha önce yazılan yazıyı tekrarlama) olunuyor. 23 Kanun-ı evvel sene 1315/4 Ocak 1900'de Nazır-ı Umum-ı Dâhiliye'ye yazılan diğer bir yazıda ise şöyle denilmektedir: Yukarıdaki isteklerin yani Manavgat ve Düşenbe'nin birleştirilmesiyle Eski Antalya'da bir kaza teşkil edilmesi. Manavgat'ın yalnız yayla köyleriyle Kaşaklı nahiyesinin birleştirilerek İbradı nahiyesinin kaza haline gelmesi. Bunların yapılmasıyla doğacak olan masrafların da Alâiye kazasının ikinci sınıfa tenziliyle karşılanması. Bu hususa ilişkin Dâhiliye Nezareti'nin cevabı ise şu şekilde olmuştur. 9 Teşrin-i sani sene 1316 /22 Kasım 1900 tarih ve 8192 numarayla zeylen iade ve tebliğ buyurulan tahrirat-ı aliyyeden Alâiye kazasının mevkien haiz olduğu ehemmiyetle cesameti (büyüklüğü) ve nüfusunun yevmen fe yevmen çoğaldığının oranın muhtarları, mahalli eşraf ve ileri gelenlerince bildirilmiştir. Bu kaza liva halinde idare olunmakta iken birinci sınıf kaymakamlığa tenzil edilmiş, mezkûr kazanın şimdi de ikinci sınıf kaymakamlığa tenzili hususunun gerçek bir sebebi görülmemiştir. Buradan sağlanacak tasarrufun da istenilen kazanın masrafını tamamıyla temin edemeyeceğini, bundan dolayı buranın eskiden olduğu gibi birinci sınıf kaymakamlık halinde idaresi lazım geleceğini bildirmişlerdir. Düşenbe ve Manavgat nahiyelerinin birleştirilerek yeni kazanın masraflarının münasip bir karşılık bulunması halinde icabına bakılacağı emr ü iş'ar olunmuştur. Yine bu belgede Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin haiz oldukları büyüklük ve ekser köylerinin Alâiye'ye bağlı olması söz konusudur. Alâiye kazası ile Manavgat nahiyesi arasındaki ırmakların mevsim-i şitada tuğyan ederek merkez kaza ile nahiyenin münasebetinin kesildiği. Mezkûr nahiyeler arasının uzun olması dolayısıyla halkın zulüm gördüğü, cahillik çektiği, yeni kurulmuş muhacir köyleriyle idarenin teminin bir kat daha arttığı ve kesintilerin olduğu bundan dolayı Eski Antalya'da bir kaza

[83] *ŞD 1743/6.* Aynı benzer yazının Konya Vilayet-i Celilesi'ne de 1 Teşrin-i sani sene 1316'da yazıldığını görmekteyiz. BOA*, DH. TMİK.S* (*Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu)* 32/44.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

teşkili istenmektedir. Teşkil olunacak kazanın masraflarının ormanlardan karşılanması talep edilmektedir (18 Şevval sene 1318/25 Kanun-i sani 1316/ 7-8 Şubat 1901).[84] Bu olay başka belgelerde ise şu şekilde ifade bulmuştur: Düşenbe ve Manavgat nahiyeleri birleştirilerek Eski Antalya'da bir kaza teşkili yalnız yayla köyleriyle Kaşaklı nahiyesiyle birleştirilerek İbradı'nın kaza haline şekillendirilmesi. İktiza eden masrafların da Alâiye kazasının tenzil-i sınıfı suretiyle sağlanması istenmektedir. Ancak uygun bir karşılık bulunursa bunun masrafları karşılaması düşünülmüştür (23 Teşrin-i evvel sene 1316/5 Kasım 1900 tarihli tezkire ile). Yine burada zikir olunan nahiyelerin büyüklüğü ve mevcut ormanların muhafaza-i servet ve memuriyetiyle ağşar-ı ağnam ve sair varidatın hüsn-i idare ve vergi toplama emrimize ki ihtiyaç ve lüzuma göre bir kaza teşkiline olan meyil, Manavgat dâhilinde Mecidiye ve Selimiye namıyla teşkil eden Girit muhacirini karyeler sebebiyle daha ziyade hak olunmuş ve teşkil edecek kazanın masraflarının ormanlardan, devletin hüsn-i idaresinden ve cibâyetinden sağlanması kararlaştırılmıştır (Zilhicce sene 1318/12 Mayıs sene 1317/Nisan-Mayıs 1901).[85]

Başka bir belgede, Mülkiye idaresinin 25 Muharrem sene 1320/4 Mayıs 1902 tarihli mazbata suretinde Manavgat ve Düşenbe'nin birleştirilerek Eski Antalya'da yeni bir kaza teşkili cihet-i askeriyece de uygun bulunmuştur. Yine Konya Vilayetine tabi Teke Sancağı'na bağlı Düşenbe ve Manavgat nahiyelerinin birleştirilmesiyle Eski Antalya'da bir kaza teşkili dâhiliye nezaretince Şûrâ-yı devlete havale edilmiş tezkeresinde bildirilmiştir. Bu nahiyelerin kazaya ifrağı halinde maliye memurları için ne kadar meblağ tahsis edileceği ve bunun karşılığının olup olmadığı 5 Temmuz 1319 tarihli ve 157 numaralı tezkereyle bildirilmiştir. Pusulada 1625,5 kuruş tahsisi icap ettiği ancak mezkûr nahiyelerin mahsûbât-ı kadîmesi olan 520 kuruşun düşülmesiyle 1105,5 kuruşun bütçede karşılığı olmaması ve mecburiyet görülmedikçe yeniden memur tayini ve maaş verilmesi uygun görülmemektedir (18 Cemaziyelahir 1321/28 Ağustos 1319/ 10–11 Eylül 1903).[86] Yine benzer konular 1618 numaralı yazıda belirtilmektedir.[87] Dâhiliye Nezareti Celilesi'ne 18 Ramazan sene 1321/25 Teşrin-i sani 1319/8 Aralık 1903 tarihinde yazılan bir yazıda da şöyle denilmektedir: "*Devletlü Efendim Hazretleri, Konya Vilayetine tâbi Teke Sancağı mülhâkâtından Düşenbe ve Manavgat nahiyelerinin tevhidiyle Eski Antalya'da bir kaza teşkili hakkında 22 Rebiülahir sene 1321 tarihinde yazılan tezkire cevabı henüz vürûd etmediğinden cevâb-ı matlûbun serî'an irsâli hususunda savb-ı âlî-i nezâret-penâhilerine tebliği maliye dairesinden ifade kılınmağın emr ü ferman hazret-i men lehül emrindir. 18 Ramazan 1321/25 Teşrin-i sani1319, Şurâ-yı Devlet Reisi*".[88]

Bu yazışmalardan da anlaşıldığı üzere Manavgat ve Düşenbe birleştirilerek Eski Antalya'da bir kaza teşkil olunması düşünülmektedir. Bazı yazılarda Alâiye'nin liva olması istenmesine rağmen, bu yazışmalardan sonra Alâiye birinci sınıf kaymakamlıktan ikinci sınıf kaymakamlığa düşmüştür[89]. Manavgat ve Düşenbe'nin birleştirilerek Eski Antalya'da bir kaza olması henüz 8

[84] *ŞD 1746/6*; Aynı benzer yazının Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadaret-penahiye 5 Zilhicce 1318/12 Mart 1317 tarihinde yazıldığını görmekteyiz. *DH. TMİK.S 32/44*; 15 Muharrem 1318/15 Mayıs 1900 tarihli bir evrakta da benzer hususlar ortaya konmaktadır. *DH. TMİK.S 30/20*. "Dahiliye Nezaret'i Celilesi'ne, 19 Teşrin-i sani sene 1315 Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin kaza teşkili hakkındaki en son mazbatanın 21 Teşrin-i evvel sene 1315 tarihle ve 449 numaralı olduğu ve bunun eski tarihler ile muamelât ve muhâberâta münderiç idüğü maruzdur fi 20 Teşrin-i sani sene 1315, Konya valisi Ferit" şeklindeki yazıyla da bu nahiyelerin birleştirilmesi hususu ifade edilmiştir. *DH. TMİK.S 28/46*. Ayrıca bkz. *DH. TMİK.S 28/44*.

[85] *ŞD 1746/6*.

[86] *ŞD 1746/6*.

[87] *ŞD 1746/6*.

[88] *DH.TMİK.S 49/76*.

[89] Konya Vilayet-i Celilesi'ne 15 Teşrin-i sani 1315/27 Kasım 1899 tarihinde yazılan ve Alâiye'den birçok kişinin imzaladığı yazıda kısaca şunlara değinilmektedir. Alâiye'nin önemi üzerinde durulmakta ve birçok sosyal müesseseleri olduğundan bahsedilmektedir. Akseki ve İbradı'nın ilhakıyla sancak olduğu ancak 1284/1868–1869 tarihinde birinci sınıf kaymakamlığa tenzil edildiği ve Teke Sancağına rabt edildiği ve Konya'dan koparıldığı belirtildikten sonra, Teke'nin Alâiye'ye 38–40 saat mesafede olduğundan dolayı bunun uygun olmayacağı ifade

Aralık 1903 tarihinde gerçekleşmemiş görülmektedir. Muhtemelen bu birleşme daha sonra gerçekleşmiş olmalıdır. Az sonra değineceğimiz üzere 1914 yılındaki bir yazıda müceddeden (yeni olarak, yeni baştan, yeniden) Manavgat'ın kaza olmasından bahsedilmesi bunu ortaya koymaktadır. İbradı kazasının oluşturulması için Manavgat'ın yayla köyleri ile Kaşaklı nahiyesinin birleştirilmesi ve bunun gerekçeleri belirtilmiştir. Bunun hemen olup olmadığını bilemiyoruz. Ancak kaza olmasının mantığında bu gerekçelerin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ez-cümle bu istek ve düzenlemelerin ne kadarı yapıldı yazışmalardan tam anlamıyla bunları ortaya koymak güçtür. Fakat 1897 ile 1903 tarihleri arasında çeşitli yer ve kurumla (Mülkiye İdaresi, Dâhiliye Nezareti, Teke Sancağı Meclisi İdareleri, Ser-askeriye, Konya Vilayet-i Celilesi, Maliye Nezareti vs.) yapılan yazışmalar ile Manavgat ve Düşenbe'nin birleştirilerek Eski Antalya'da bir kaza teşkil olunmak istenmesinin sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Düşenbe ve Manavgat'ın varidatlarının Alâiye kazasına nispetle 238 bin 387 kuruş fazla olması ve yeni kaza olmaya uygunluğu. 2. Bu nahiyelerde kışlayan aşiretlerin ve köylerin ağnam resminin uzaklıktan ve toplanamamaktan bakaya kalması. 3. Bazı köy ve aşiretler merkez kaza olan Alâiye'ye 45 saat mesafededir yani uzaktır ve bu uzaklıktan olumsuz etkilenmektedir. 4. Bu iki nahiye birleştirilirse aşiret ve köylerin vergileri daha rahat toplanacaktır. Ayrıca vergiler artacak ve bu da hazinenin menfaatine olacaktır. 5. Bu nahiyeler sahilde birbirine bitişiktirler. Sadece Manavgat nehriyle sınırlandırılmışlardır. Bundan da birleştirilmeye uygundurlar. 6. Bu nahiyelerin mevkiinin Alâiye ve Antalya arasında olduğu ve ikisine de uzak bulundukları. 7. Bu nahiyelerin birleştirilmesiyle ormanlardan gereği gibi istifade edileceği. 8. Eski Antalya harabesinin mamur hale geleceği. 9. Merkez kazaya yani Alâiye'ye uzak mesafedeki köy ahalisinin kışları nehirlerin taşması ve kabarmasıyla mahkemeye gidemedikleri, hukuktan istifade edemedikleri. 10. Birleşme olursa Köprü Pazarı'ndan Düşenbe köylerinin sonuna kadar uzanan alanda (sahilde) mahalli inzibatın bir kat daha artacağı. 11. Mülkiye ve askeriye kaidelerinin daha iyi uygulanacağı. 12. Vergilerin iyi toplanmasıyla kurulacak yeni kazanın masraflarının karşılanacağı. 13. Akseki ve Alâiye redif taburlarının süratleneceği, içtima müddetlerinin kısalacağı ve faydalarının çoğalacağı. 14. İyi idareden dolayı hasılatın artacağı, halkın borcunu ödeyeceği ve halkın bundan hoşnut kalacağı. 15. Bu bölge köy ve ahalisinin iki üç kasabayı işgal edecek derecede çok olduğu, Alâiye'ye uzak olması ve bundan yeni kaza teşkilinin zorunluluğu. 16. Birinci sınıftan olan Alâiye kazasının ikinci sınıf kaymakamlığa tenziliyle hâsıl olacak tasarruf ile iyi yönetimden doğacak vergi fazlalığıyla bu yeni kazanın masraflarının karşılanacağı. 17. Mezkûr nahiyelerin arasının uzun olması dolayısıyla halkın zulüm gördüğü, cahillik çektiği. 18. Yeni kurulmuş Girit muhacir köyleriyle (Mecidiye, Selimiye) idarenin temininin bir kat daha artmış olması (idarenin burada zorlaştığı) gibi sebeplerden dolayı Eski Antalya'da bir kaza kurulması istenmektedir. Ancak diğer kazaların buna karşı çıkması, yeni kazanın memurlarının maaş ve masraflarının bütçede olmamasından dolayı karşılanmasının zorluğuyla bu konuya muhalefet edilmiştir. Özellikle Düşenbe nahiyesi halkı bunun Manavgat halkının isteğiyle

ediliyor. Süratle asker celp etmek, hukuki işleri görmenin zorluğu, ticaret ve ziraatın bundan zarar göreceği belirtiliyor. Manavgat ve Düşenbe'nin birleştirilmesiyle durumunun daha da zorlaşacağı üzerinde duruluyor. Yine Selenti nahiyesinin Alâiye'ye ilhakı, İbradi ve Akseki'nin ilhakıyla liva olması isteniyor. Aynı yazı Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne de yazılıyor (*ŞD 1743/6*); Yine Dâhiliye Nezaretine yazılan başka bir yazıda Düşenbe'nin fekk (koparmak) ile Alâiye'den Manavgat ahalisi tarafından ayrılmak istendiği ve Düşenbe ve Manavgat'ın birleştirilerek bir kaza teşkil edilmek istendiği belirtilmektedir. Bunun iyi olmayacağı ve eskiden olduğu gibi Alâiye'ye bağlı kalması istenmektedir (5 Receb 1318) (*ŞD 1743/6*); Ayrıca Dâhiliye Nezareti Celilesi'ne 28 Kanun-i sani 1315 tarihinde yazılan bir yazıda, daha önce yazdıkları yazı ve telgrafa henüz cevap verilmediği belirtiliyor. Alâiye'nin sancaklıktan kaza haline gelmesinin maarif, ticaret ve ziraat gibi birçok konuda geri kalmalarında etkili olduğu ve bundan vazgeçilmesi isteniyor. Ayrıca Huzur-ı Sadaret-penâhiye yazılan bir yazıda Alâiye'den fekk ile Düşenbe'nin Manavgat'a alınmasını istemiyorlar. Eskisi gibi Alâiye'ye bağlı olmasını ve Alâiye'nin sancak olarak devam etmesini istiyorlar. Yine 24 Receb sene 1317/16 Teşrin-i sani sene 1315 tarihli evrak hülasasında da: "Alâiye kazasının ikinci sınıf kaymakamlığa tenzili ile hâsıl olacak tasarrufâta karşılık ittihazıyla Düşenbe ve Manavgat nahiyeleri birleştirilerek kaza teşkili" yapılmak istenmesinden bahsediliyor (*ŞD 1743/6*).

gerçekleştirilmek istendiğini belirtmekte ve Alâiye'ye bağlı kalmayı istemektedirler. Yine buradaki yazışmalardan çıkan bir diğer sonuç da Manavgat'ın yalnız yayla köyleriyle Kaşaklı nahiyesinin birleştirilmesi ve İbradı kazasının kurulması meselesidir. Bunun yapılmasıyla doğacak masrafların da Alâiye kazasının ikinci sınıfa düşürülmesiyle karşılanmak istenmesidir. Lakin Alâiye halkı, ileri gelenleri ve muhtarları buna karşı gelmişlerdir. Diğer bir konu da Akseki ile Adana mülhakatından Selenti (Gazipaşa) nahiyesinin ilhakıyla Alâiye'nin mutasarrıflık olması veya ikinci sınıf kaymakamlığa düşürülmesidir. Buna başta Akseki halkı rıza göstermemiştir. Alâiye'nin liva yani sancak olmasının aciliyetinin olmadığı ifade edilmiştir. Yine halkın durumunun kötü olması dolayısıyla yeni bir vergi veremeyecekleri ve külliyetli borçlarının bulunması sebep olarak gösterilmiştir. Bu isteğin birkaç kaza ahalisinin isteği olduğu ve umumi bir istek olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Alâiye kazası ahalisi, liva halinde iken birinci sınıf kaymakamlığa, şimdi de ikinci sınıfa düşürülmek istendiğini bundan hiç kimsenin hoşnut olmadığını bildirmişlerdir. Yine bu ikinci sınıf kaymakamlığa düşürülse bile buradan sağlanacak tasarrufun yeni kazanın masraflarını karşılayamayacağı yazılmıştır. Bu muhalefetlere rağmen bunların bazısının yapıldığını görmekteyiz.

1317/1901–1902 tarihinde de Teke Sancağı'nın, *Antalya, Akseki, Alâiye, Elmalı ve Kaş* kazaları ile 11 nahiyeden ve 524 köyden meydana geldiği görülüyor.[90] Bu tarihte Manavgat, Alâiye'ye bağlı bir nahiyedir. Manavgat'ın müdürü Mustafa Efendi, kâtibi Rıza Efendi, naip vekili Mehmed Efendi ve reji memuru Ali Efendi'dir. Yine aynı tarihte 42 köyü bulunmaktadır. Görüldüğü üzere yukarıdaki yazışmalardan henüz bir sonuç çıkmamıştır. Yani bu tarihlerde ve 8 Aralık 1903'te henüz kaza haline gelmemiş ve Düşenbe ile birleşmemiştir. Muhtemelen bu tarihten sonra birleşme olmuştur. 1913 yılında ise Teke livası 8 kaza ve 18 nahiyeden meydana gelmektedir. Antalya 13 Mart 1914 yılında bağımsız liva olarak Konya'dan ayrılmıştır.[91] 8 Cemaziyelahir sene 1332/21 Nisan 1330 (4 Mayıs 1914) tarihli kanunun birinci maddesinde "*Antalya Sancağı teşkilat-ı mülkiyesi mevcud cedvel mucibince ve mezkûr liva dâhilinde Korkud-ili ve Finike ve Manavgat nahiyeleri müceddeden üç kaza teşkil olunmuştur*" denilerek de yeni düzenleme yapılmıştır. Yeniden, yeni baştan (müceddeden) kaza olduğunun belirtilmesi muhtemelen bu tarihten önce Eski Antalya denilen yerde kaza haline getirildiklerini göstermektedir. Bu tarihte Manavgat yeniden kaza haline getirilirken Düşenbe ile birleştirilip şu anki yerinde kaza oluşturulmuştur[92]. 21 Kanun-ı evvel 1335/21 Aralık 1919 ve 18 Receb 1338/7 Nisan 1920 tarihlerinde de Manavgat kaza olarak görülmektedir.[93]

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1298
13 / 4

3. Manavgat'ın Sosyo-Ekonomik Durumu

1455 tarihinde Manavgat şehrine, köylere, mezralara, cemaatlere ve müsellem teşkilatına 4400 civarında nefer kaydedilmiştir. Buradaki neferin hane anlamında yazıldığını düşünmekteyiz. Bu verilerden kabaca 1455 tarihinde 22.000 civarında Manavgat kazasında insanın yaşadığını[94] ve toplam hâsılın da 185.000 akçe civarında olduğunu tahmin edebiliriz. Bu nüfusun önemli bir kısmı köylü zümredir. Özellikle İbradı, Kargu, Kepez, Bucak Yavşi, Atabey ve Alpgayir hem nüfus hem de hâsıl yönünden en önemli köylerdir. Yine dikkat çeken hususlardan birisi Baltacıyan, Çubukcuyan ve Bıçkıcıyan ismiyle kaydedilmiş köyler ve cemaatlerin olmasıdır. Bu köy ve cemaatlere bu ismin verilmesi yaptıkları işlerden dolayıdır. Çünkü defterdeki birçok kayıt

[90] *1317 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.182-225.
[91] Kırtı, *age*, s.21.
[92] *DH.İ.UM.EK (Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Belgeleri) 88/15*. Yine başka bir belgede müceddeden teşkil olunan Manavgat, Korkud-ili, Finike kazalarının teşkilât-ı hâziresinden bahis olunmaktadır (2 Mart 1331/15 Mart 1915) *DH.SN-THR 53/15*; 4 Haziran 1330/17 Haziran 1914 tarihli başka bir belgede de Finike, Korkud-ili ve Manavgat nahiyelerinin kaza olmasından bahsedilmektedir (*DH.SN-THR 53/15*).
[93] *DH.MB.HPS.M (Dahiliye Nezareti Mebâni-i Emiriye-Hapishaneler Müdürlüğü Müteferrik Evrakı) 41/12.*
[94] Biz Manavgat'ın nüfusunu hesaplarken yaygın halde benimsenmiş olan "5" rakamını tercih ettik. Burada, hane veya nefer ile muafları "5" kat sayısıyla çarpıp, ayrıca buna mücerred de eklemek suretiyle tahmini nüfusu bulmaya çalıştık. Nüfusla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Karaca, *age*, s.121-126; Ayrıca bkz. Tablo 5.

bunu teyit etmektedir. Mesela, "*Ayas Bey elindedir, bıçkıcılardır, bu mezkûr köyde olan bıçkıcıların öşrün ve çift akçasın ve bacın ve baki kalanın almazlarmış, yılda Manavgat hisarına 1590 tahta verirlermiş adetleriymiş sonra subaşılar tasarruf ede gelmişler şimdi İlyas Bey tasarrufundadır*".[95] "*Bu zikr olan evler Akça Kale'ye yılda 500 tahta 500 döğer verirlermiş çift resmi ve kulluk ve avarız vermezlermiş ve öşürlerin dahi kendileri tasarruf ederlermiş evvelden adet bunun üzerineymiş biz dahi bu resmi deftere yazdık*"[96] gibi ifadeler bunu açıklamaktadır. 1455'te Baltacılar, Bıçkıcıyan, Bolad, Çubukçular Yörükleri, Gencek Yörükleri, Kastamonulu Yörükleri, Katrancılar, Sevinç Hacı ve Demirciler gibi Yörük grupları bulunmaktadır. Bunların haricinde 6 adet Arap cemaati vardır. Toplam cemaatlerin nüfusu da 1610 kişi civarında tahmin edilmektedir.

1455 tarihinde Manavgat'ta yetiştirilen ürünlere baktığımızda buğday, arpa, susam, mercimek, darı, burçak, bakla, soğan, bostan, pamuk, keten, çeltik vb. yetiştirildiğini görmekteyiz. Özellikle hububat ve pamuk en çok yetiştirilen ürünlerdendir. Hayvancılık ve arıcılık da en önemli uğraşlardan birisidir. Hemen hemen bütün köylerden koyun ve kovan resmi alınmaktadır. Yine Manavgat yakınındaki birçok köyde tahinhane bulunmaktadır. Bunlardan da mühim miktarda vergi alındığını görmekteyiz. Tahinhanelerin çoğunluğu köylerde olmakla birlikte şehirde ve cemaatlerde de bulunmaktadır. 1455 yılında kazadaki tahinhane hâsılı 3350 akçedir. Bu kıst yani yarı hâsıl olduğuna göre tam hâsıl 6700 akçedir. 1475'te ise mukataa olarak 18 adet tahinhane kaydedilmiş olup hâsılı 3600 akçedir. Bu defter icmal olduğu için tam sayıyı ve hâsılını bilemiyoruz. Bu mukataaların içerisinde kaydedilenlerdir. 1555 yılında Manavgat kazasında işler halde toplamda 66 adet, harap olanlarla (10 adet) birlikte 76 adet tahinhane bulunmaktadır. Bu tahinhaneler Manavgat şehrinde, cemaatlerde ve vakıflarda kaydedilmiştir. Toplam bu tahinhanelere 5535 akçe hâsıl yazılmıştır. 1560 yılında müsellem çiftliklerinde ise 23 adet tahinhane olup hâsılı 1147 akçedir. Ayrıca mukata'a-i tahinhane hâsılı 80 akçedir. Bunların da ilave edilmesiyle kazanın o tarihlerdeki durumu ortaya çıkacaktır (toplam hâsıl 6762 akçe). Yani 1555-60'larda çalışır halde 89 civarında tahinhane vardır.[97]

Manavgat şehri 1455 tarihinde mahallelere ayrılmamış, sadece "*Nefs-i Manavgat*" şeklinde kaydedilmiştir. Nefs-i Manavgat'a ise 71 nefer, 6 nim çift, 1 kethüda, 8 çift, 1 müezzin, 8 bive ve 47 ehl-i huruf kayıtlıdır. Bu verilerden hareketle Manavgat şehrinin nüfusunun 400–600 kişi civarında olduğunu tahmin edebiliriz. Şehirde ayrıca 8 dükkân yazılmıştır. Bu verilerden Manavgat şehrinin mütevazı bir yer olduğunu ve kasaba görüntüsüne sahip bulunduğunu söyleyebiliriz. Manavgat şehrinin toplam hâsılı 10104 akçedir. Buradaki gelir dağılımına bakıldığı zaman Manavgat şehrinin gelişmesinde ve şehir halkının uğraşları arasında hububat, susam, pamuk, bakla ve bostan gibi ürünleri yetiştirmek de vardır. Fakat bunlar çok önemli bir yekûn tutmamaktadır. En önemli gelir kaynakları tahinhane, boyahane dükkânı, Manavgat iskelesi ve pazardan alınan vergiden meydana gelmektedir. Bu rakamlar bizzat şehirden alınan vergilerdir. Ayrıca kazada ticari faaliyetlerden birçok vergi alınmaktadır. Bunlarla birlikte kazanın ticari ve ekonomik yapısı daha iyi ortaya çıkacaktır. Önemli sanayi kuruluşlarından olan değirmenler 1455 yılında kazada 39 adet mamur ve 8 adet de harap şekilde bulunmaktadır. Ayrıca 2 adet de dolap değirmeni vardır.[98]

1475 yılında Manavgat şehri yine mahallelere ayrılmamış ve "*Nefs-i Manavgat*" şeklinde kaydedilmiştir. Buraya ise 45 hane yazılmıştır. Bu da 225 kişiye tekabül etmektedir. 1455 yılına göre önemli miktarda düşüş söz konusudur. Manavgat şehrinin direk hâsılı 12420 akçedir. Ancak

[95] *MAD 14*, s.162/b.
[96] *MAD 14*, s.214/b.
[97] *MAD 14*, s.157/b. Ayrıca daha geniş bilgi için bkz. Karaca, *age*, s.158-160; Karaca, "XV. ve XVI. Yüzyılda Manavgat Kazasında Sınai Bitkileri Üretimi ve Sınai Tesisler", *Antalya Kitabı Antalya'da Doğa ve Medeniyet 3*, Ed. Bedia Koçakoğlu-Diren Çakılcı, Palet Yayınları, Konya 2020, s.29-32.
[98] Karaca, *agm*, s.24-25.

Manavgat kazasına kaydedilen birçok mukataa geliri de şehrin ticari durumunu ortaya koymaktadır. Bunların miktarı ise 37767 akçedir. Burada Aspendos nehrinde işleyen gemilerden alınan vergi, tahinhane hâsılı, Kızıldağ ile Akçahisar niyabeti ve Düşenbe pazarı vergisi önemlidir.[99] 1475 tarihinde Manavgat kazasında 22747 kişi yaşamaktadır. Bunun önemli bir kısmı çiftçi yani köylü zümredir. Aynı tarihte kazanın hâsılı ise 205.000 akçe civarındadır.[100]

1530 tahririnde ise Alâiye Sancağı, Alâiye ve Manavgat kazalarından meydana gelmektedir. Alâiye kazası Akseki nahiyesine ayrılmıştır. Manavgat kazası ise Atabey ve Akçahisar nahiyelerinden oluşmaktadır. Manavgat kazasına 60 köy, 8 mukataa, 2 mezra, 11 cemaat, 30 vakıf bağlıdır.[101] 1530 tarihinde Manavgat'a 5008 hane-i avarız, 710 mücerred, 52 kara kayıtlıdır. Hâsılı ise 367.608 akçedir. Aynı tarihte Alâiye Sancağı'na ise hane-i avarız 12974, mücerredan 1202, kara 232 ve 706 civarında da muaf zümre kayıtlıdır. Manavgat kazasında yer alan Müsellem çiftliklerinde 1662 hane, 507 mücerred ve diğer bazı zümreler yer almaktadır.[102] Bu verilerden 1530 tarihinde Alâiye Sancağı'nda 80.000 civarında insan yaşadığını tahmin edebiliriz. Bunların da 30.000'e yakını Manavgat kazasındadır. Bu rakamlara müsellem teşkilatı içerisinde olanlar da dâhildir. Görüldüğü gibi 1455 ve 1475 tarihinden 1530 tarihine Manavgat kazasının nüfusu önemli oranda artmıştır. Kepez, Ulu Homa, Salur, Bucak Yavşi, Ormana, Küçük Yavşi, Sağırin, Değirmenözü, Kızıldepe gibi köyler hem nüfus olarak hem de verdikleri vergi bakımından en önemli yerlerdir. Yine dikkat çeken hususlardan birisi daha önce de olduğu gibi Baltacıyan ve Bıçkıcıyan ismiyle kaydedilmiş köyler ve cemaatlerin olmasıdır (Bkz. Tablo 5-6, 10). Manavgat şehrinde ise 12 nim çift, 32 bennak, 5 mücerred, 1 kara, 1 imam, 1 dai-i padişah ve 1 sahib-i zaviye kayıtlıdır. Görüldüğü gibi Manavgat şehri çok küçük bir yerdir ve nüfusunda azalma söz konusu olup 240 kişi civarındadır. Şehrin ticari etkinliğine bakacak olursak, Manavgat suyunda işleyen gemilerden, pazardan, mukataalardan, ihtisab vb. vergilerden Manavgat'ın nüfusu az da olsa ticari ve ekonomik yönden hatırı sayılır bir şehir olduğunu söyleyebiliriz.[103]

1555 tahririnde ise, Manavgat kazasına yine Atabey ve Akçahisar nahiyeleri bağlı bulunmaktadır. Bu tarihte Manavgat kazasına 6550 civarında nefer kaydedilmiştir. Müsellem çiftliklerinde aynı tarihli defter yoktur. Fakat yakın tarihli olan vardır ve o defter de 1560 tarihlidir. Bu defterdeki müsellem çiftliklerinde nüfus hane olarak değil çift, nim çift ve bennak gibi kaydedilmiştir. Bu kayıtlardan buradaki nüfusun 1560 hane civarında olacağını tahmin etmekteyiz. Sonuç olarak doğancı, sayyadan zümreleriyle toplam 8300 civarında nefer veya hane yapacağını varsayarsak 43.000 civarında kişinin bu kazada yaşadığını tahmin edebiliriz. Bu nüfusun çok önemli bir miktarı köylü zümredir. 1530'dan 1555 tarihine kaza nüfusunda önemli artış meydana gelmiştir.[104] Bu tahrirde dikkati çeken hususlardan birisi de bazı köylerin mahallelere ayrıldığı ve bunların nüfusunun 200 neferi geçtiğini görmekteyiz. Yine cemaatler ve köyler arasında Baltacıyan, Çubukcuyan, Bıçkıcıyan, Katrancıyan, Perakende, Sevinç Hacı ve Demirciler, Yörükan-ı Kızıldağ, Kaplancıyan, Taşcıyan gibi zümreler bulunmaktadır. Bu zümrelerin nüfusu 5000'e yakın olup çoğunluğu köylerdedir. Manavgat kazasında yetişen ürünlere baktığımız zaman hububat, susam, pamuk, bostan, soğan en önemlileridir. Yine hayvancılık ve arıcılık en mühim uğraşlardandır. Bu tarihte kazanın toplam hâsılı ise 360.000 akçe civarındadır. Bu tarihte 70 adet değirmen dirlik sistemi içerisindedir. 7 adet de vakıflarda kaydedilen vardır. Fakat bu sayının daha fazla olması gerekmektedir. Çünkü *Cemaat-i Çubukcuyan*'da hâsıl verilmiş fakat değirmenin sayısı belirtilmemiştir. Muhtemelen burada 4-5 adet değirmen olmalıdır. Bununla sayı 82'nin üzerine çıkacaktır. 1560 yılında 44 adet de

[99] Karaca, *age*, s.52-53.
[100] Karaca, *age*, s.87-124; Ayrıca bkz. Tablo 5, Tablo 8.
[101] TT 166, s.628.
[102] *TT 166*, s.613-627.
[103] *TT 166*, s.623-624; Ayrıca bkz. Karaca, *age*, s.49-60.
[104] *TT 172*, s.92-128; Karaca, *age*, s.121-126; Ayrıca bkz. Tablo 5.

müsellem çiftliklerindeki köylerde değirmen bulunmaktadır. Bunlarla sayı 126 olacaktır. Bu veriler de bize dönemin önemli sanayi kuruluşu olan değirmenlerin burada çok olduğunu göstermektedir.[105] 1555 tarihinde Manavgat şehrine ise 52 nefer, 10 nim çift, 29 bennak, 11 caba, 1 pir-i fani ve 1 kale eri kayıtlıdır. Bu verilerden hareketle şehir nüfusunun 270 civarında olduğunu söyleyebiliriz. Yine görüldüğü gibi bir kasaba görünümündedir. Şehrin nüfusuyla ticari ve ekonomik hayatı doğru orantılı değildir. Manavgat nehrinde işleyen gemilerden, pazardan, ihtisab vb. kalemlerden önemli oranda vergi alınmaktadır.[106] Bu vergilerden de şehrin önemli bir ticari etkinliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5: Manavgat Kazasının Tahmini Nüfusu ve Zümrelerin Birbirine Göre Nispeti[107]

ZÜMRELER	**1455**		**1475**		**1530**		**1555**	
	Nüfus	Toplam Nüfusa nispeti	Nüfus	Toplam Nüfusa nispeti	Nüfus	Toplam nüfusa nispeti	Nüfus	Toplam nüfusa nispeti
Şehirli	400–600	2-2,5	225	0,98	240	0,79	270	0,63
Konar-Göçerler	1610	7,31	3066	13,47	2857	9,42	510	1,20
Çiftçi = Köylü	13575	61,71	13536	59,5	15308	50,51	32907	76
Müsellem Çiftliklerindeki reaya ve askeri zümreler	5820	26,46	5820*	25,58	9937	32,78	8908	21
Sipahi ve Zaim	280	1,27	100	0,43	230	0,75	175	0,41
Doğancı, Sayyadan	110	0,50	-	-	1734	5,72	270	0,63
TOPLAM	**21995**	-	**22747***	-	**30306**	-	**43040**	-

Not: * 1475 tarihli defter icmal olduğu için müsellem teşkilatındaki nüfusla ilgili bilgi sahibi olamıyoruz. 1455 tarihinde müsellem çiftliklerindeki reaya ve askeri zümre 5820 kişi olduğuna göre muhtemelen 1475'te bu rakamdan aşağı müsellem teşkilatında insan yaşamamaktadır. 1475 tarihindeki nüfusa en azından müsellem teşkilatında 5820 civarında tahmin ettiğimiz bir nüfusu eklersek 1475 tarihinin toplam sonucunu yansıtmış oluruz. Bu da 22747 kişi yapar. Bu defterde geçmeyen müsellem çiftliklerindeki reaya ve askeri zümreleri çıkardığımız zaman ise 16927 kişi Manavgat kazasında 1475 tarihinde yaşamaktadır.

Tablo 6: Manavgat Kazası Köyleri Hâsılı (1455–1555)[108]

	1455	**1475**	**1520**	**1530**	**1555**
Köy ismi	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**
Manavgat Nahiyesi					
Adaluköy	220	-	-	-	-
Alpgayir	14734	14660	35152	35152	35550
Aluradi	-	-	10540	10540	11445
Balat	1830	2605	2467	2467	3500
C.Baltacıyan	-	-	-	-	12379
Bıçkıcıyan	2385	-	1700	-	6357
Bıçkıcıyan	4535	-	17801	-	-
Bucak Yavşi	-	-	796	-	-
Bucak Yavşi	3800	5850	7700	Hali	5522
Burmahan	2532	3878	4499	4499	3658

[105] Karaca, *age*, s.106-107, 151-155, 219-220; Ayrıca bkz. Tablo 6, 8; Karaca, *agm*, s.25-28.
[106] *TT 172*, s.92/b; Ayrıca bkz. Karaca, *age*, s.49-60.
[107] Karaca, *age*, s.123-124.
[108] Karaca, *age*, s.96-98.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1301
13 / 4

Çubukcuyan*	-	-	1800	1800	-
Dilmece	1460	-	2285	2268	2488
C.Yörükan-ı Gencek (karyedir)	-	-	-	-	3794
Gök	2380	-	3781	3781	-
Gurgul (Şehab)	956	-	507	507	497
Güğü	-	3181	-	-	-
Hasad (?)	781	-	-	-	-
İbradı	10178	12388	-	-	-
İncirağacı	606	395	-	-	-
Karacaağaç	10091	-	-	-	-
Karasenir	768	1329	2546	2546	2714
Kargu	4006	5437	7635	7635	9879
C.Katrancıyan	-	-	-	-	2926
Katrancı Yavşi	962	1560	2181	2181	3164
Kemer	1154	2750	-	4350	6262
Kenake (Keyki)	1403	2472	4444	4444	5260
Kepez	2912	4161	5000	5000	6251
Kepezlü	3102	-	4633	-	5467
Keydeş	1373	-	2216	2216	2739
Kımızcı	2573	2610	3385	3385	5581
Kızılağaç	1335	1621	3000	3000	4534
Kızılcaköy	-	2061	-	-	-
Kızılcaköy	795	1859	2080	2800	3156
Kızıldağ	2243	3326	6102	-	2569
Kiçi Gurgurm	2610	4107	7291	7291	5682
Kiçi Homa	3494	2934	5166	5166	4841
Kirlü (Kepezlü)	-	3990	-	4633	-
Koru-i Eynif (?)	-	-	1200	-	-
Kundu	766	3507	1704	1204	2245
Kurdderesi	-	-	-	-	646
Kurkul	-	1032	-	-	-
Küçük Yavşi	1813	3072	3110	3105	5096
Madarnas (?)	-	-	1950	-	-
Mikail	-	-	-	-	
Mikail (Müslüman)	-	-	-	-	114
Musiler	200	-	-	-	-
Okmaz (Akmaz)	510	654	1000	1000	1893
Ormana	3542	4949	5156	5156	8207
Perakende	1941	3930	5000	5000	5928
Peri	1684	-	5370	5370	5653
Sağırin	1979	3476	4473	4473	-
Salur	3080	3792	7658	7658	8978
Saraycık	400	1527	1714	1714	4007
Senir	-	-	3365	-	-
C.Sevinç Hacı ve Demürcüler	-	-	-	-	2608
Sinle	-	-	1671	-	-
Sorgunköy	608	-	-	-	-
Sülemşe*	-	-	-	7700	3111

Şamköy	-	-	-	-	300
Ulu Gurgurm	1092	1810	3350	3350	6777
Ulu Homa	4500	5310	10750	13269	8346
Ünleye	3322	4625	7244	-	-
Vasil Deresi	828		1976	1976	3244
Yakaçadır	3006	5003	6095	6095	7741
Yakadin	-	-	-	-	-
Yakublar	641	729	-	911	1493
Top. Manavgat Nah.	**115130**			**183642**	**232602**
Akçahisar Nahiyesi					
Köy ismi	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**
Değirmenözü			Zeytüncük'de	Zeytüncük'de	Zeytüncük'de
Kara Fazıllar					Zeytüncük'de
Kızıldepe			Zeytüncük'de	Zeytüncük'de	Zeytüncük'de
Kozağaç			Zeytüncük'de	Zeytüncük'de	Zeytüncük'de
Oruçhan			Zeytüncük'de	Zeytüncük'de	Zeytüncük'de
Perekandagan-ı Değirmenözü					Zeytüncük'de
Safiyanlar der Değirmenözü					Zeytüncük'de
Saraycık				Zeytüncük'de	Zeytüncük'de
Seyyid Seki			Zeytüncük'de	Zeytüncük'de	Zeytüncük'de
Yusuflar			Zeytüncük'de	Zeytüncük'de	Zeytüncük'de
Zeytüncük			19005	19005	19325
Top. Akçahisar Nah.	**11590**	**13221**		**19005**	**19325**
Atabey Nahiyesi					
Köy ismi	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**
Atabey (Bereketlü)				792	7370
Bazarcı					Birunlu'da
Birunlu				484	4032
Boğacıklar				314	Küskünler'de
Boğmataş				366	4886
Büklüce					4265
Dinek				512	926
Emir İlyas				648	1009
Güğercinlik				Dinek'de	1523
Karaağaç				616	4195
Karı an Emir İlyas					Mustafalar'da
Kızıldağ, Çardak**				3500	4814
Kozlular				734	
Küskünler				442	1410
Mustafalar					1486
Naib İbrahim				390	Küskünler'de
Nasırlar				482	2642

Niğidlü				466	4281
Sofular				560	3576
Top. Atabey Nah.	**16565**	**38843**	**43145**	**10306**	**46415**
Toplam Manavgat Kazası	**143285**	**178654**	**279643**	**212953**	**298342**

1475 Notlar: Atabey'in hâsılının içinde çeltik de vardır. Defterde "*hâsıl ma'a çeltik*" şeklinde kaydedilmiştir. Yakaçadır'a Cemaat-i Sayyadan da dâhildir.

1520 Notlar: Çubukcuyan ve Sülemşe hem cemaat hem de köy olarak kaydedilmiştir. Bucak Yavşi'ye Sülemşe de dâhildir. Bıçkıcıyan'ın birisi Yenice kalededir.

1530 Notlar: * Bu köyler aynı zamanda cemaat olarak kaydedilmişlerdir.

** Bu köylere bazı sayyadlar da dâhil edilmiştir.

Tablo 7: Müsellem Çiftliklerinde Geçen Köyler ve Hâsılı[109]

		Tarih	**1545**	**1560**	**1568**	**1585**	**III. Meh.**
No	**Karye**	**Çiftlik**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**	**Hâsıl**
1	Akçahisar	Demirci Davud	646	928	980	913	2722
2	Akçahisar	Hızır Fakih	950	1554	1620	1404	4132
3	Akçahisar	Müstakil				781	2432
4	Akçahisar	Hızır Fakih					2533
5	Alpgayir	Hızır v. Çakır Beyazid (?)	755	793	360	373	2750
6	Alpgayir (Alpagud)	Mustafa	488	420		860	
7	Alpgazi	Keçi Hüseyin	808	1073	910	1150	3464
8	Atabey	Ali O. Yunus	1078	1183	1300	1156	3910
9	Bucak Yavşi	Bucak Yavşi ve Danişmend O. Yahya	618	650	520	589	1911
10	Burmahan	İslam	686	763	850	1018	3932
11	Burmahan	Divane Halil	1240	998	780	589	3500
12	Burmahan	İshak	482	514			2100
13	Burmahan	Orhan			530	573	2430
14	Gök ve C.Fakihler	Pervaz Davud	589	970	910	1374	2300
15	Gurgul	Ahmed v. Kutluhan	951	909	692	1384	3888
16	Gurgul	Hamza	1520	1278	1300	1714	4606
17	Gurgul	Kasım	610	755	880	1413	3900
18	Gurgul	Hisse-i Bıçakcı İlyas	654	952	900	1168	3799
19	Gurgul	Ahmed v. İsa yerine	568	584	460	1026	3106
20	Gurgul	Davud	568	668	720	833	3000
21	Gurgul	Ahmed	722	691	730		
22	Gurgul	Kasım yerine Mustafa v. Hüseyin	824	784	780	790	2400
23	Gurgul	İshak	568	620	520		
24	Gurgul	Osman	656		444	973	2950
25	Gurgum ve Kızıldağ	Hacı	560	461	540	1018	3000
26	Gurgur	Hacı Mürsel yerine(İsmail) Veli v.O.	701	793	880	785	2630
27	Gurgur (Gurgurm)	Hızır	802	919	833	1017	2800
28	Gurgurm	Hacı Ömer ma'a Said	584	692	1227	1385	3914
29	Gurgurm	Sa'id (?)	470	535			
30	Gurgurm	Nüzulcu Umur ve Salar	852	874	660	1355	3570
31	Gurgurm	Bayezid O. Ahmed	446	656	360	729	2412
32	Gurgurm	Hızır ve Şeyh Ali ve Burmahanlar	1222	808	816	1303	3664

[109] Karaca, *age*, s. 201-202.

33	İbradı	Emin Bey Oğlu	1272	1068	655	1254	3695
34	Kargu	Kulak O. Mehmed	1638	1516	1620	1572	4466
35	Kargu	Köse Oğlu Hamza ve Uzun Yusuf	1649	754	630	760	1000
36	Katrancı	Güzel Hasan	834	1037	690	1024	2986
37	Kayı (?)	Yusuf v. Hamza	352	352	240	588	2550
38	Kebek İshak	Kadimeri	732	812	740	1145	3350
39	Kepez	Hacı Oğlu	664	662	515	682	2043
40	Kepez	Tuğlu Mehmedi	596	1252	730	779	3910
41	Kepez	Mustafa v. İzeddin	624				
42	Kepezlü	İbrahim v. İshak	734	619	588	1081	2600
43	Kepezlü	Mehmedi v. Ahmed	1044	1033	1240	1226	3140
44	Kızıldağ	Hisse-i Ali Hoca	434	737	620	870	2990
45	Kızıldağ	Kara Hamza ve hisse-i Şemail	1414	1478	1450	977	1200
46	Kızıldağ	Oğlan Ya'kub	344	882	639	913	2600
47	Kızıldağ	Şeyh Hasan	2268	559	400	790	2790
48	Kızıldağ	Kara Ahmed	818	486	686	1250	3500
49	Kızıldağ	Menteşa	116	1311	976	1362	4000
50	Kızıldağ	Hisse-i Uçbeyi	502	1096	750	947	1000
51	Kızıldağ	İsa ve Mehmedi	1530	1284	1010	1818	3700
52	Kızıldağ	Hacı Yusuf	1318	780	580	1120	3000
53	Mikail	Musa	804	837	568	450	4090
54	Nahiye-i Atabey	Bayram Bey	1384	1464	1420	1885	4842
55	Sevinç	Has Bey	764	962	932	1692	
56	Sevinç	Tur Bali v. Yaycı	557	568	486		7328
57	Sevinç	Kızıl Hacı	634	569	475	662	
58	Sevinç Hacı	Ali Bey	708	891	590		
59	Sevinç Hacı	Ahmed	698	749	594	1051	3590
60	Sevinç Hacı	Kutluhan	439	751	482	890	2400
61	Ulu Homa	Davud Fakih	716	796	726		
62	Ulu Homa	Tolbazlu	1060	1321	820	1127	2888

Tablo 8: Tasarruf Edenlere Göre Manavgat Kazası Vergi Hâsılatının Dağılımı[110]

Cinsi	1455	(x)	1520	(x)	1530	(x)	1555 TT 172 ve 363	(x)	1636–37 (TT 765)	(x)
Padişah Hasları	-	-	164977	45,4	160877	37,8	-	-	-	-
Sancakbeyi Hasları	-	-	24331	6,7	29933	7	8969	2,48	8969	2,4
Şehzade Hassı			-		-		164398	45,5	164457	44,8
Subaşı Gelirleri	85991	46,4	-	-	-	-	-	-	-	-
Sipahi ve Müstahfız Tımarı	89078	48	173356	47,8	160691	37,8	119694 *	33	140371 **	38,2
Müsellem Çiftlikleri Hâsılı	9107	4,9	-	-	57217	13,4	49451 ***	13,6	49451 ***	13,4
Vakıflar	1051	0,56	-	-	16107	3,79	18712	5,1	3692	1
TOPLAM	**185227**	-	**362664**	-	**424825**	-	**361224**	-	**366940**	-

(x) Toplam vergi hâsılatı içindeki payı (%)

* Toplam Alâiye Sancağı'na ait mahlûl tımarlar ise 77677 akçedir. Bunların hemen hemen hepsi Manavgat kazasındadır. Bu mahlûl tımarların hâsılıyla tımarlara ayrılan rakam daha da artacaktır.

** Manavgat kazasında 44413 akçe mahlûl tımar hâsılı bulunmaktadır. Bu hâsılla rakam 184784 akçe olacaktır.

*** 1555 tarihli müsellem defteri olmadığından en yakın tarih olarak 1560 tarihindeki hâsıl temel alınmıştır.

[110] Karaca, *age*, s.220.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1305
13 / 4

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere toplam kaza hâsılının önemli bir kısmı padişah ve şehzade hassına dâhildir. Bundan sonra sipahi ve müstahfız tımarı gelmektedir. Daha sonra müsellem çiftlikleri, sancakbeyi hasları ve vakıf gelirleri yer alır. 1455 yılında toplam kaza hâsılı 185227, 1475'te 362664, 1530'da 424825, 1555'de 361224 ve 1636–37 yılında ise 366940 akçedir. Kaza hâsılında devamlı bir düşüş yaşanmıştır.

XVII. yüzyılda Manavgat ve çevresi, Osmanlı Devleti'nin bu bölgedeki Antalya ve Alanya'dan sonra önemli yerlerinden birisidir. Evliya Çelebi Manavgat'a gelen ve orayla ilgili bilgi veren gezginlerdendir. O, Antalya'dan sonra Karahisar-ı Teke kalesine, oradan Aksu ve Ulusu (Köprüçay) nehrine gelmiştir. Buradaki pazardan ve 1000'den fazla sazdan yapılmış dükkânlardan bahsetmektedir. Bilindiği gibi Köprüçay, Teke Sancağı ile Manavgat kazası arasında sınırdır ve 1455 tahririnde de buradaki nehirden pazardan ve buranın öneminden bahsedilmektedir. Buradan Güvercinlik kalesine, oradan Yontmataş köyüne ve Sarısu ve Manavgat nehrini geçtikten sonra Manavgat kasabasına gelmiştir. Manavgat'ın Alâiye Sancağı'nda subaşılık olduğunu, 41 köyünün bulunduğunu, paşa hassı olduğunu, 70–80 sarı toprak örtülü eve sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca 1 cami, bir hamam, 1 han, 7 dükkânı olup haftada bir gün büyük pazarı olduğundan bahsetmektedir.[111] Görüldüğü gibi Manavgat XV. ve XVI. yüzyıldan XVII. yüzyıla nüfus, ticari ve ekonomik potansiyel olarak, tabiat şartlarının korkutuculuğu ve bölgedeki asayiş ile huzur konusunda pek fazla bir değişiklik geçirmemiştir. Hatta bu bölge ile Antalya ve Alanya'da ticari ve ekonomik yönden yavaş yavaş gerileme görülmektedir.

Bu gerileme XVI. yüzyılda Mısır'ın Osmanlı yönetimi altına girmesiyle başlamış, XVII. yüzyılda İzmir'in ön plana çıkmasıyla belirginleşmiştir.[112] Yine bu gerilemede İstanbul ile Mısır arasında doğrudan bağlantının sağlanmış olması da etkili olmuştur. Bu gerilemeye rağmen Alanya'nın Mısır'a, Memluklular zamanından beri sürdürdüğü odun ve kereste satışı XVI. ve XVII. yüzyıllarda devam etmektedir. 1610–14 arasında Alanya gümrük mukataası gelirleri büyük ölçüde azalmıştır.[113] Alanya'nın ve bu çevrenin iktisadi bakımdan asıl gerilemesi ise XVIII. yüzyıl sonlarında olmuştur. XIX. yüzyıl başlarında ise Alanya'nın küçük bir liman şehri durumuna düştüğünü görüyoruz.[114] Muhtemelen Manavgat da Antalya ile Alanya'nın geçirdiği süreci geçirmiştir. Yukarıda Tablo 1'de de görüldüğü gibi 1290 tarihli Konya Vilayeti Salnamesinde 1873'te Manavgat nahiyesi ve köyleri belirtilmiştir. Manavgat ve köylerinin nüfusu 6466 ve hane olarak ise 1246 şeklinde kaydedilmiştir. Bu kayıtlardan Manavgat'ın daha öncesine göre gerilediğini anlamaktayız. Ancak idari yapıda da önemli değişiklikler olmuştur. Dolayısıyla bunun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. 1873'te İbradı ve köylerine 1281 hane kayıtlı olup nüfusu 8604 etmektedir. Düşenbe nahiyesine 2842 hane kayıtlı olup nüfusu 8122 kişidir.

1845 yılında Beşkonak nahiyesinin tahmini nüfusu 1720 olarak görülmektedir. Bu tarihte Bulasan, Bucak, Zerk, Karabük, Karadut, Bozyaka, Karataş ve Tazı köyleri bu nahiyeye bağlıdır.[115] 1873 tarihinde ise Beşkonak nahiyesi köylerine 309 hane kayıtlı olup nüfusu 1708 etmektedir. Bu nahiyelerden İbradı, Manavgat ve Beşkonak'ın sahip olduğu alan XV. ve XVI. asırda Manavgat kazasına bağlıdır. Nüfus hesaplamalarında bunların da göz önünde bulundurulması gerekir. 1896 yılında ise Manavgat nahiyesi köylerine 1604 hane kayıtlı olup köy

[111] *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C.9, s.26-27; *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 7-10. Kitaplar, Dizin*, s.169-171.
[112] Oral, *agm*, s.168.
[113] Faroqhi, *age*, s.147-148.
[114] Oral, *agm*, s.168.
[115] İlker Yiğit-Ziya Çağrı Yazgan, "Temettuat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılda Ortakçılık: Beşkonak Nahiyesi Örneği", *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks [ZfWT],* Vol.11, No.3, München Germany 2019, 301.

nüfusu 7416 kişiden müteşekkildir. Düşenbe nahiyesi köylerine 1858 hane kayıtlı olup nüfusu 9127 kişiden meydana gelmektedir. 1896'da ise İbradı kasabasına 588 hane kayıtlı olup nüfusu 3044 kişiden oluşmaktadır. Toplam İbradı nahiyesine köyleriyle beraber 1737 hane kayıtlı olup 8218 kişi burada yaşamaktadır. Daha önceleri Manavgat sınırları içerisinde olan Beşkonak nahiyesine ise 1101 hane kayıtlı olup toplam nahiyenin köylerinin nüfusu 4919 kişiden meydana gelmektedir.

H.1317/M.1901–1902 Tarihli Konya Vilayeti salnamesine göre Manavgat, Alâiye kazasının bir nahiyesidir ve nüfus-ı umumiyesi 7821 neferden ibaret olup cümlesi İslam'dır. Bu tarihte 1 hükümet dairesi, 4 cami ve mescit, 8 medrese, 14 mektep, 1699 hane, 27 dükkân, 2 fırın, 21 değirmen, 2 kahvehane ve 42 köy kaydedilmiştir. Ayrıca usul-i atik tarzında ilim veren 14 mektebe 197 talebe (erkek öğrenci), 175 talibât (kız öğrenci), 8 medreseye 8 müderris ve 205 talebe devam etmektedir.[116] Bu verilerden Manavgat nahiyesinin orta büyüklükte bir nahiye olduğunu ve birçok açıdan kendine yeter bir durum arz ettiğini görmekteyiz. İlim müesseseleri ise, Usul-i Atike veçhile 14 mektebe 197 talebe, 175 talibât, 8 medreseye 8 müderris, 205 talebe devam etmektedir. Yine bu salnameye göre 718 deve, 296 öküz, 37 manda, 14072 koyun, 56527 adi keçi, 8 tiftik keçisi, 90 bargir (beygir), 655 merkep, 26 ester (katır) Manavgat nahiyesinin yetiştirdiği hayvanat olarak kaydedilmiştir.[117] Bu verilerden de hayvancılığın özellikle de koyun, keçi ve deve yetiştiriciliğinin eski zamanlardan beri bölge için ifade ettiği değer anlaşılmaktadır.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1307
13 / 4

4. Manavgat Kazasında Vakıflar

Manavgat kazası vakıf eserleri yönünden çok gelişmiş bir yer olmamakla birlikte az çok bölgenin ihtiyaçlarını karşılayacak sayıya sahiptir. Bu bölgede, Türklerin eline geçmesiyle birlikte birçok vakıf kurulmuş ve insanların hizmetlerine sunulmuştur. 1455, 1530 ve 1555 tarihlerine ait tahrir ve evkaf defterleri bu bölgenin vakıfları ile dini ve sosyal yaşantısı hakkında bilgi vermektedir. Buranın vakıfları ile ilgili ilk bilgileri 1455 tarihli tahrir defterinden öğrenmekteyiz.[118] 1455'te Manavgat kazasında 6 adet vakıf bulunmaktadır. Görüldüğü gibi vakıf yönünden çok zengin bir yer değildir. Fakat aynı tarihte Teke Sancağı'nda bütün kazalarıyla birlikte 51 vakıf olduğunu göz önünde bulundurursak bu kazadaki sayıyı da azımsamamak gerekir. 1455 yılında bazı mezra ve çiftlik gelirleri burada bulunan zaviyelere vakfedilmiştir. 1455'teki altı vakfın beş tanesinin zaviyelere vakfedilmiş olması kuruluş döneminde etkili olan zaviyelerin hala bu tarihte de önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 1455 tarihinde vakıflara ayrılan gelir defterde toplam olarak 691 akçe kaydedilmesine rağmen bizim hesaplamalarımızda 1051 akçe olduğu görülmüştür.[119]

1530 tarihinde ise Manavgat kazasında 31 evkafın yer aldığını görmekteyiz. Bu vakıfların 12 adedi zaviye vakıfları, 2 adedi mescid, 7 tanesi cami ve geri kalanları kişi vakıflarıdır. 1530 tarihinde bu vakıfların toplam hâsılı 16607 akçedir. Hâsıl genelde resm-i âsiyâb, resm-i bağ, zemin, nakit para, icâre-i dekâkîn, öşr-i gallât, köy ve mezra gelirleridir. Aynı tarihte bu vakıflara 21 hane, 66 nim çift ve 3 mücerred zümre kaydedilmiştir. Daha önce kaydedilmiş olan zaviyelere yenilerinin eklendiğini görüyoruz. Zaviye, cami, mescid ve kişi vakıflarının dağılımı ve durumu tablodan takip edilebilir.[120]

1555 tarihinde ise Manavgat kazasında 50 adet vakıf bulunmaktadır. Bu vakıfların 12 adedi cami, 1 tanesi imaret, 12'si zaviye, 13'ü kişi vakfı, 2'si Aspendos veya Alâeddin Köprüsü ile ilgili, 1'i Taşköprü ile ilgili ve 3'ü mescid vakfıdır. Ayrıca 6 adet daha kişi vakfı olup bunların gelirlerinin nereye sarf edileceği belirtilmiş olup buradaki ifadelerden hareketle bu kişi

[116] *1317 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.212.
[117] *1317 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi*, s.212.
[118] Karaca, *age*, s.61.
[119] Karaca, *age*, s.62; Ayrıca bkz. Tablo 9.
[120] Karaca, *age*, s.63-64; Ayrıca bkz. Tablo 9.

vakıflarının 5 adedi camiye ve bir adedi hem camiye hem de zaviye ve muallimhaneye harcanmaktadır. Dolayısıyla bunları da göz önünde bulundurursak kazada 18 civarında cami vakfı olduğu, yine 14 civarında zaviye yer aldığı ortaya çıkmaktadır.[121] Cami ve mescidlerin haricinde buradaki 3 adet kişi vakfı köprülerin meremmeti (tamiri ve bakımı) için harcanmaktadır. Bunlardan ikisinin geliri (Bali Bey ile Hacı Seydi, Yusuf, Halil ve Mustafa) Aspendos veya Sultan Alâeddin Köprüsüne diğeri ise (Bali v. Mehmedi) Atabey nahiyesinde olan bir Taşköprü'nün meremmeti için sarf edilmektedir. Buradaki kayıttan birinde "*Berâ-yı meremmet-i cisr-i Sultan Alâeddin der âb-ı Aspendos*" şeklinde ifade düşülmüştür. Bu kayıttan hareketle bu köprünün isminin Sultan Alâeddin Köprüsü olduğunu ve muhtemelen de onun tarafından yaptırıldığını anlamaktayız. Yine Bali v. Mehmedi (nahiye-i Atabey'de) isimli vakfın bir Taşköprü'nün meremmeti için harcandığını görmekteyiz.[122] Vakıfların geçtiği yerlerde belirtilmemekle beraber diğer bazı yerlerde Manavgat nehri üzerinde olan köprüden bahsedilmekte ve Aluradi köyünün Yukarı mahallesinden 7 kişinin Manavgat suyu üzerinde olan köprüye kadının arzı ile hizmet ettikleri ifade edilmektedir.[123] Yine Değirmenözü karyesindekilerin elinde "*köprü meremmetçiliği için kayıt*" olduğunu görmekteyiz.[124] Bunların haricinde Aspendos köprüsü (Alâeddin Köprüsü) ile ilgili olarak 10 kişi görevlendirilmiş ve "*meremmetciyân-ı cisr-i âb-ı Aspendos der beyân-ı Manavgat ve Antalya cisr-i mezbûr gayet gerekli ve eğer zamanında tamirinden ihtiyaç üzere olup kemâkân mukarrer*" denilmektedir.[125] 1555 tarihinde vakıfların hâsılı ise 18712 akçedir. Fakat hâsılın biraz daha çok olması gerekmektedir. Çünkü bazı vakıflara nakdi olarak belirli bir miktar para verildiği ve muamele-i şeriyye olunacağı belirtildiği halde vakfın hâsılı kaydedilmemiştir. Yine bazı vakıfların gelirlerinin nerelere harcanacağı belirtildiği halde hâsılı yazılmamıştır. 1555 tarihinde Manavgat kazasındaki vakıflara 142 nefer, 9 nim çift, 4 caba, 10 bennak, 1 ma'lul kaydedilmiştir.[126]

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1308
13 / 4

Tablo 9: 1455, 1530 ve 1555 Tarihlerinde Manavgat Kazası Vakıflarının Hâsılı[127]

No	Vakfın İsmi	Bulunduğu Yer	1455	1530	1555
1	Abdi Bey b. Kara Koca	Sağırin			175
2	Ali Fakih (Cami-i karye-i Güğercinlik)	Güğercinlik			150
3	Ali v. Ayvaz	Seki			***
4	Bali Bey (1530'da mir-liva-i Teke)	-	-	600	600
5	Bali v. Mehmedi benam-ı Taşköprü	Atabey	-	260	230
6	Cami-i Abdi Halife Karye-i Davudlar (hitabet der-yed-i Hayreddin ve imamet der-yed-i Hamza b. Nebi	Davudlar	-	-	25
7	Cami-i Ahmed Hacı v. Hüseyin	Çukurviran	-	300	500
8	Cami-i Aluradi	Aluradi	-	600	270
9	Cami-i Hacı Mustafa	Yakaçadır	-	500	500
10	Cami-i İbrahim Fakih	Çavuşlar t. Alpgayir			400
11	Cami-i Kara Kadı	Atabey	-	120	70
12	Cami-i Mehmed Fakih v. Süleyman Fakih	-	-	100	100
13	Cami-i Rüstem Bey	Sorgun	-	1796	2497
14	Cami-i Sinan Derviş	Kızıldağ	-	400	380
15	Cami-i Ünleye	Ünleye			***

[121] Karaca, *age*, s.64-65; Ayrıca bkz. Tablo 9.
[122] *TT 172*, s.130-150; Mehtap Akgül, *16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı*, (İstanbul Üniversitesi, SBE İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1989, s.290-363.
[123] *TT 172*, s.105-ab.
[124] *TT 172*, s.122-a.
[125] *TT 172*, s.17.
[126] Karaca, *age*, s.65.
[127] Karaca, *age*, s.79-80.

16	Çavuş Emir Bali benam-ı Göknar meremmetciyan-ı İbrahim ve İlyas ve Abdi biraderan ber-muceb-i hükm-i hümayun	Atabey	-	200	1000
17	Dede (K. İshaklu'daki cami, zaviye ve muallihane masrafı için)	-	-	-	500
18	Fahreddin v. İvaz	Çardak			25
19	Hacı Ahmed v. Hüseyin	Çukurviran	-	200	-
20	Hacı Ahmed v. Kutluhan	Aluradi	-	250	-
21	Hacı İvaz b. Nasuh	Salur			2050
22	Hacı Mustafa v. Halil (mezkûr kendü ruhu içün günde bir cüz kelam-ı kadim kıraat etmek için Hacı İsa'ya 3000 akçe vakf idüb kendüden sonra evladına evladı münkarız oldukdan sonra taallukatına andan sonra Aluradi cemaatinin imamına tayin edüp)	-	-	300	***
23	Hacı Nasuh b. Yusuf				350
24	Hacı Seydi ve Yusuf ve Halil ve Mustafa	Aluradi	-	2000	2000
25	İbrahim b. Mehmed	İncirağacı			40
26	İlyas Fakih b. Ali	Ulu Homa			***
27	İmam Hacı Ali	Akçahisar	50	-	-
28	İmaret-i Han-ı Sebil merhumü'l-ma'fur Mevlana Abdülkadir v. Ahmed kadı-ı sabık Mekke-i şerefullah der- karye-i Kepezlü tabi-i kaza-i Manavgat	İshaklu	-	-	***
29	Kapucu İsa	Aluradi	-	100	100
30	Mahmud ve Nebi veledan-ı Mehmed	-	-	200	na-malum
31	Merhum Dede el-meşayih-i Şeyh Dede erin Şeyh Hacı Emre Yahya Mescidi ve Zaviye-i Musa Efendi der-karye-i Şehler	Şeyhler	-	-	400
32	Merhum el-mevkud Mevlana Abdülkadir b. Ahmed				***
33	Mescid-i Çavuş Emir Bali v. Mustafa	Dedeler	-	400	400
34	Mescid-i Hacı Hasan	Ormana	-	170	285
35	Mevlana Şeyh Nureddin				100
36	Mustafa b. Mehmed				500
37	Reyhan	Çukurviran			100
38	Sahibü'l-hayrat Ali b. Abdurrahman	İnlice (?)			332
39	Sahibü'l-hayrat Hacı İbrahim b. Ahmed birader-i Mevlana Abdülkadir el-merhum el-mevkud				25 **
40	Sahibü'l-hayrat Hoca Veli b. İsmail	Aluradi			***
41	Taceddin v. Bali	-	-	400	400
42	Zaviye-i Abdal Ali	Nefs-i Manavgat	-	200	200
43	Zaviye-i Daran-ı Uğurlu Derviş*	Akçahisar	-	500	500
44	Zaviye-i Emre Seydi (Cemaat-i Evladı-ı mezkûr ve re'âyâ-yı mezbûr)	Yakaçadır	410	757	1037
45	Zaviye-i Hacı Ahmed v. Hüseyin	Çukurviran	-	300	790
46	Zaviye-i Hacı Baba Harımcı ve Oduncu	Kurb-ı Manavgat	-	***	30
47	Zaviye-i Hacı İsmail	Alpgayir	45	602	274
48	Zaviye-i Hızır Seydi	Kızılca	100	200	267
49	Zaviye-i Kara Seydi	Kızılca	-	200	200
50	Zaviye-i Piri v. Musa	Geresin	-	300	300
51	Zaviye-i Süleyman Oğlu		128	-	-
52	Zaviye-i Şeyh Bey	İncirağacı	-	***	***
53	Zaviye-i Taceddin	Sınır-ı Alpgayir	-	550	510
54	Zaviye-i Zekarya Seydi	Sınır-ı Katrancı Yavşi	318	300	100
	Toplam	-	**1051**	**16607**	**18712 ******

* Bu zaviye 1530'ta vakfa ayrılmış yerde değil de başka yerde verilmiştir. Biz vakıflarda değerlendirmeyi uygun gördük. ** Bu toplamın daha fazla olması gerekmektedir. Çünkü 2 adet vakıfta nakdi olarak belirli bir miktar para

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1309
13 / 4

verildiği ve muamele-i şeriyye olunacağı belirtildiği halde vakfın hâsılı kaydedilmemiştir. *** Vakfın ismi geçmesine rağmen hâsılı yazılmamıştır.

Sonuç

Manavgat ilk çağdan itibaren önemli bir yerleşme alanı olmuş ve burada birçok şehir kurulmuştur. Side ve Selge bunların en önemlileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada Köprüçay, Manavgat Çayı ve Side limanı ilkçağlardan itibaren bölgesel ve dış ticarette etkili olmuşlardır. Gemiler bu nehirlerin ağzından girip işlemişler ve buralar liman görevi görmüşlerdir. Anadolu Selçukluları döneminde Antalya ve Alanya'nın alınması ve ticari olarak kullanılmasıyla bu bölgenin ticari ve ekonomik yönden önemi artmıştır. Bu dönemde Suriye, Mısır, Kıbrıs, Rodos gibi yerlerle ticaret yapılmıştır. Bu yerlerin birçok ihtiyacı buralardan sağlanmıştır. Selçuklular döneminde Antalya ve Alanya kadar olmasa da Manavgat ticari, ekonomik ve kültürel yönden bölge ile bölgeler arası ihtiyaçların karşılanmasında etkili olmuştur.

Manavgat ve çevresi Anadolu Selçukluların yıkılmaya yüz tuttuğu devirde bu bölgede kurulan Tekeoğulları, Manavgat Emirleri, Karamanoğulları ve Alâiye Beyleri'nin etkileri arasında kalmıştır. Osmanlılar Alanya ile Antalya arasına kesin olarak 1397 tarihine kadar sahip olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin eline geçtikten sonra burada tahrir işleminin başladığını görmekteyiz. Elimizde olan ilk tahrir 1455 tarihlidir. Bu tarihte Manavgat şehri küçük bir kasaba durumundadır. Kaza olarak ise büyük bir yerleşim yeri olduğunu görüyoruz. Yani köyleri, Yörük cemaatleri ve müsellem teşkilatıyla önemli bir kazadır. 1475 ve 1530 tarihlerinde yine şehir merkezi kasaba görünümündedir. Kırsal alanlarıyla birlikte Manavgat ise Alâiye Sancağı'nın Alâiye kazasından sonra en büyük kazasıdır. Bu kazanın Atabey ve Akçahisar isminde iki nahiyesi vardır. Sancaktaki toplam nüfus ve yerleşim alanlarının önemli bir miktarı buradadır. Daha sonra 1555 yılında da tahrir işlemi yapılmıştır. Bu tarihte de şehir küçük bir yerdir. Kaza yine önemli bir potansiyele sahiptir. Nahiye olarak Atabey ve Akçahisar görülmektedir. Ayrıca dikkati çeken hususlardan birisi günümüzde Tahtacı olarak isimlendirilen Bıçkıcı, Katrancı, Çubukçu ve Baltacı gibi cemaatlerin ve köylerin olmasıdır. Her tahrirde bu isimli köy ve cemaatlere rastlanmakta olup bunların yaptıkları işlerden dolayı bu isimleri aldığını görmekteyiz. Burada dikkati çeken hususlardan birisi de Osmanlı Devleti döneminde Kıbrıs ve Rodos adalarına iskân ve uygunsuz tutum ve davranışlarda bulunanları cezalandırma amacıyla sürgün yapılmasıdır. Yine burada suhte ayaklanmaları önemli bir sosyal hareket olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alâiye Sancağı ve bunun kazalarından biri olan Manavgat, Kıbrıs'ın fethiyle Tarsus ve İç-el gibi sancaklarla Kıbrıs beylerbeyliğine bağlanmış ve uzun süre bu şekilde idari statüdeki yerini almıştır. Daha sonra Konya vilayetine bağlandığını görmekteyiz. Günümüzdeki Manavgat'ın sınırları ile XV. ve XVI. yüzyıldaki sınırları aynı değildir. Bu dönemde Köprüçay'dan Manavgat Çayı'na kadarki alan Manavgat kazası olarak anılmaktadır. İbradı da Manavgat'a bağlıdır. Muhtemelen XIX. yüzyılın başında Manavgat ve Düşenbe nahiyeleri birleştirilerek Eski Antalya'da yeni bir kaza oluşturulmuştur. 1914 tarihinde de Manavgat ve Düşenbe nahiyelerinin birleştirilmesiyle yeni baştan kaza haline getirildiği görülür.

Kaynakça

A-Arşiv Vesikaları

BOA (*Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*), *MD (Mühimme Defteri): 3, 5, 7, 9, 12, 14, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 34, 35, 36, 42, 43, 47, 48, 52, 58, 67, 68, 71, 73,*

BOA*, Mühimme Zeyli 3*,

BOA, *MAD (Maliyeden Müdevver Defter) 14.*

BOA, *TT (Tapu Tahrir Defteri) 166.*

BOA, *TT 765.*

BOA, *TT 363.*

BOA, *TT 696.*

BOA, *MAD 17666.*

BOA, *TT 778.*

BOA, *MAD 15286.*

BOA*, ŞD (Şûrâ-yı Devlet Evrakı) 1743/6.*

BOA*, ŞD 1746/6.*

BOA, *DH. MKT (Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemi Belgeleri) 2217/71, 2275/106.*

BOA*, DH. TMİK.S (Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muâmelât ve Islahat Komisyonu) 28/44, 28/46, 32/44.*

BOA, *DH. İ.UM.EK (Dahiliye Nezareti İdâre-i Umûmiye Belgeleri 88/15.*

BOA, *DH.SN-THR (Dâhiliye Nezareti Sicill-i Nüfus İdâre-i Umûmiyesi) 53/15.*

DH.MB.HPS.M (Dâhiliye Nezareti Mebâni-i Emiriye-Hapishaneler Müdürlüğü Müteferrik Evrakı) 41/12.

TKGMA *(Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi), TT 172.*

B-Salnameler

1290 (1873) Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi.

1896 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi.

1317 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi.

C-Basılı Eserler

AK, Mehmet, "Manavgat'ta Bir Ayan Ailesi Tugayoğulları", *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.3, S.12, Yaz 2010, s.27-36.

AKDAĞ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, Cem Yayınevi, İstanbul 1995.

_____, "Celâli İsyanlarının Başlaması", *DTCFD*, IV, Ankara 1946, s.23-37.

AKGÜL, Mehtap, *16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı, (*İstanbul Üniversitesi, SBE İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1989.

ALTUN, Ara, "Alanya", *DİA*, II, İstanbul 1989, s.339-341.

ARIKAN, Zeki, *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1988.

BAHAR, Hasan, "İlkçağda Orta Anadolu ile Akdeniz Bölgesi Arasında Alanya'nın Stratejik Önemi", *8. Tarih ve Kültür Semineri 1998*, Alanya 2004, s.327-329.

CUINET, Vital, *Turquıe D'Asıe Geographıe Admınıstratıve*, Paris 1890.

DEDEYEV, Bilal, "Sosyo-Kültürel İlişkiler Bağlamında 15. Yüzyıl–16. Yüzyılın İlk çeyreğinde Anadolu'dan Azerbaycan'a Türkmen Göçleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2016/77, s.103-125.

_____, "Safevi Tarikatı Ve Osmanlı Devleti İlişkileri*", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.1/5, 2008, s.205-223.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, İstanbul 1992, s.566-569.

Ebu Abdullah Muhammed İbn Batuta Tanci, *İbn Batuta Seyahatnamesi*, Çeviri İnceleme ve Notlar: A. Sait Aykut, YKY, I, İstanbul 2018, s.402.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C.IX, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1985.

Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 7-10. Kitaplar, Dizin, Haz. Seyit Ali Kahraman, C.9, YKY, İstanbul, 2016.

FAROQHI, Suraıya, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.

GÖKÇE, Turan, *XVI Ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazâsı***,** TTK, Ankara 2000.

GÜÇLÜ, Muhammet, "XX. Yüzyılın Başlarında Teke (Antalya) Sancağı'nda Dağılan Bir Pazar: Köprü Pazarı", *Selçuk Üniversitesi Selçuk Araştırmaları Dergisi*, S.10, Konya 2019, s.79-106.

KARACA, Behset, *XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009.

_____, "Dünden Bugüne Manavgat", *Dünden Bugüne Antalya*, Ed. A. Kerim Atılgan, C.1, TC Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2010, s.423-446.

_____, *XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.

_____, "Safevi Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri", *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.409–418.

_____, "Osmanlı Devleti'nde Konar-Göçer Zümrelerin (Yörükler) Safevi Devletiyle İlişkileri", *Arayışlar-İnsani Bilimleri Araştırmaları*, S.14, Isparta 2005, s.17–36.

_____, "Teke Yöresinden Safevi Devletine Göçler", *Geçmişten Günümüze Göç*, C.I, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2017, s.577-594.

KARADENİZ, Yılmaz, "Safevi Tarikatı'nın Seyidliği ve Şiiliği Meselesi, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 2015/75, s.15-28.

KELEŞ, Bahattin, "Türkiye Selçukluları'nın XIII. Ve XIV. Yüzyılda Kıbrıs Krallığı, Ceneviz ve Venediklilerle Olan Ticaretinde Antalya'nın ve Alanya'nın Yeri ve Önemi", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV*, Alsav, Alanya 2007, s.156-160.

KIRTI, Hasan, *Antalya'nın İtalyanlar Tarafından İşgali ve Kuva-yı Milliye'de Manavgat*, Manavgat 1997.

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Alanya (Alâiyye)*, (Yayınlayan: Alanyalı M. Ali Kemaloğlu), Ayaydın Basımevi, İstanbul 1946.

MALKOÇ, Eminalp, *Teke-oğulları Beyliği*, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimle Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 1997.

MANSEL, Arif Müfid, *İlkçağda Antalya Bölgesi*, İÜEF Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırmaları İstasyonu Yayınları no:1, İstanbul 1956.

_____, *Side 1947–1966 Yılları Kazıları Ve Araştırmalarının Sonuçları*, TTK, Ankara 1978.

MOĞOL, Hasan, "Beylikler Dönemi Antalyası Tekeoğulları Beyliği", *Dünden Bugüne Antalya*, Ed. A. Kerim Atılgan, TC Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, C.I, Antalya 2010, s.113-116.

ORAL, Mustafa, "Selçuklu'dan Cumhuriyet'e Alanya-Kıbrıs İlişkileri", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV*, Alsav, Alanya 2007, s.161-171.

ÖZKAN, Selim Hilmi, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlu Nahiyeleri)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Kültür Yay., Alanya 2011.

PAKALIN, Mehmet, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.3, MEB, İstanbul 1983. SAVAŞ, Saim, *XVI. Asırda Anadolu'da Alevilik*, Vadi Yayınları, Ankara 2002.

TEKİNDAĞ, Şehabettin, "Teke-eli ve Teke-oğulları", *TED*, VII-VIII (1977), s.55-94.

TİGREL, Gülay, "Alanya Yöresinde Antik Bir Liman", *Belleten*, XXXIX, no. 156, Ankara 1975, s.613-623.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara 1984.

YİĞİT, İlker-Ziya Çağrı Yazgan, "Temettuat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılda Ortakçılık: Beşkonak Nahiyesi Örneği", *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks [ZfWT]*, Vol. 11, No.3, München Germany 2019, 291-314.

YÖRÜK, Saim, "Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat (XV-XVIII. Yüzyıllar)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.19, Temmuz 2019, s.137-170.

Tablo 10: Toplam Olarak Manavgat Kazası Köylerinin Hane, Çift, Nim Çift, Bennak, Mücerred ve Muaflarının Dağılımı (1455–1555)[128]

	1455					1475		1530						1555					
Köy ismi	Hane	Çift	Nim çift	Bennak	Muaf	Hane	Mücerred	Hane	Nim çift	Çift	Bennak	Mücerred	Muaf	Nefer	Çift	Nim çift	Bennak	Mücerred	Muaf
Manavgat Nahiyesi																			
Adaluköy	4																		
Alpgayir	103	19	3	36	3	15	3		54	19	46	8	5	136	5	38	57	1	
Aluradi								67				12	10	256	11	47	90	4	28
Balat	26	6	13	6	1	26		45				8		59					
C.Baltacıyan														439		96	179	12	16
Bıçkıcıyan	68			15	50									72		15	32	3	2
Bıçkıcıyan	55	1	27	25	3														
Bucak Yavşi	114	8	63	37	2	150	6	123				23		162	1	43	60	1	10
Burmahan	50		42	8		62	5	50				4	1	26					
Çubukcuyan*								34				9							
Dilmece	14		11	2				14						12		5	2		
C.Yörükan-ı Gencek														58		19	15	9	4
Gök	57	1	34	15	1			76				16							
Gurgul (Şehab)	16		15	1				12						5		1	4		
Güğü						60	6												
Hasad (?)	21		15	5															
İbradi	128	2	66	58	1	106	5												
İncirağacı	13		8	5		3													
Karacaağaç	32	14	9	6	1														
Karasenir	26		14	11		24	3	42				2	4	55					
Kargu	101		58	35	1	146	12		96		115	52	5	314		67	160	4	4
C.Katrancıyan														161		29	71	3	4
Katrancı Yavşi	25	2	17	5	1	40	8		11		6	7		25		5	12		
Kemer	34	2	22	10	1	29	3	30				3		63		11	31		1
Kenake (Keyki)	42	4	21	15	1	40	3		33		62	25	2	241		46	113	7	12
Kepez	97	3	77	15		15	13	102				6		75					
Kepezlü														99					
Keydeş	36	1	27	6	1			69				7	2	109	1	39	42	2	

[128] Karaca, *age*, s.270-274.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1314
13 / 4

Kımızcı	36	3	18	11	1	40	6	39				6		47					
Kızılağaç	13	2	8	2	1	14	3	22				1	1	28	1	7	9		2
Kızılcaköy						12													
Kızılcaköy	33	1	12	15	1	58	3	75				16	2	106					
Kızıldağ	67		42	21	1	70	3							59		8	39	1	1
Kiçi Gurgurm	67	10	35	20	1	88	6		67	1	81	21	2	118		29	65	1	2
Kiçi Homa	67	2	50	14	1	75	5	81				15	3	77					
Kirlü (Kepezlü)	59	4	43	12	1	70	4	80				14	1						
Koru Eynif (?)																			
Kundu	24		19	5		80	6	29				4		30		11	16	1	
Kurdderesi														22		5	8		
Kurkul						12	2												
Küçük Yavşi	55	6	19	29	1	67	5	121				20		147		47	61	3	2
Madarnas (?)																			
Mikail														8		4	2	1	1
Mikail (Müslüman)														19					
Musiler	5		3																
Okmaz (Akmaz)	10	1	4	5	1	4		6				4		7	1		4		
Ormana	77	6	39	24	3	88	3	117				11		201		59	96	3	5
Perakende	42	2	24	15		80	5	73				19	1	104		28	43	3	3
Peri	25	14	6	4	1			50				6		72					
Sağırin	52		40	9	3	60	4	117				20	3	180					
Salur	84	1	48	31	1	110	10	171				38	1	236	1	68	94	1	6
Saraycık	11	1	3	5	1	10	2	9				2		23	4	3	9		
Senir																			
C.Sevinç Hacı ve Demürcüler														126		33	55	1	1
Sinle																			
Sorgunköy	10	1	5	4															
Sülemşe*								67				17		86		32	35		1
Şamköy														6		2	2		
Ulu Gurgurm	32		23	7	1	50	4	60				7	1	65		15	36		
Ulu Homa	76	4	49	20	1	80	5	212				34		204		58	92		5
Ünleye	58	2	34	20	1	84	5												
Vasilderesi	25		14	11				45				11	1	92		21	39		1
Yakaçadır	54	6	29	16	3	107	6		52		72	23	1	173	1	50	80		5
Yakadin														18					1
Yakublar	9	6		2		13		7				1		23		4	14		

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1315
13 / 4

Toplam Manavgat Nahiyesi	2053	135	1139	618	91			2045	313	20	382	472	46	4644	26	945	1667	61	117
Akçahisar Nahiyesi																			
Köy ismi	**Hane**	**Çift**	**Nim çift**	**Bennak**	**Muaf**	**Hane**	**Mücerred**	**Hane**	**Nim çift**	**Çift**	**Bennak**	**Mücerred**	**Muaf**	**Nefer**	**Çift**	**Nim çift**	**Bennak**	**Mücerred**	**Muaf**
Değirmenözü								181				18	5	111		5	97		1
Kara Fazıllar														8			5	1	1
Kızıldepe								105				20	1	134		22	99	9	44
Kozağaç								67				5		81		8	64		
Oruçhan								126				10		267	2	26	167		1
Perakande-i Değirmenözü														121		36	76	1	
Safiyanlar der Değirmenözü														9		1	7	1	
Saraycık								60				12		65		16	49		
Seyyid Seki								102				9	1	108		23	69		
Yusuflar								77				10		106		18	71		
Zeytüncük								28				2		49		9	26		
Toplam Akçahisar Nahiyesi	**327**	**1**	**214**	**102**	**3**	**400**	**52**	**746**				**86**	**7**	**1059**	**2**	**164**	**730**	**12**	**47**
Atabey Nahiyesi																			
Köy ismi	**Hane**	**Çift**	**Nim çift**	**Bennak**	**Muaf**	**Hane**	**Mücerred**	**Hane**	**Nim çift**	**Çift**	**Bennak**	**Mücerred**	**Muaf**	**Nefer**	**Çift**	**Nim çift**	**Bennak**	**Mücerred**	**Muaf**
Atabey (Bereketlü)									10	18	10	6	1	62	12	24	16		2
Bazarcı														7		4	3		
Birunlu									15	2	12	6	1	32		8	11	1	
Boğacıklar									11		9	5		33		10	15		1
Boğmataş									11	2	9	2	2	40		12	12		6
Büklüce														21	2	8	2		7
Dinek									6	10	7	2		5	1	3			
Emir İlyas									18		24	12		19		5	13		1
Güğercinlik														11	2	6	2	1	
Karaağaç									17	6	10	5		25	3	7	6		
Karı an Emir İlyas														25		6	10		
Kızıldağ, Çardak**								60				3	1	106		26	46	8	1

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1316
13 / 4

Kozlular									17	3	24	13							
Küskünler									10		19	9		42		11	15	1	
Mustafalar														2		2			
Naib İbrahim									12		14	5		8		4	3		
Nasırlar									12		16	11	1	33		11	18		
Niğidlü									18	2	7	5		26	1	6	11		2
Sofular									17	5	9	8		36	3	13	8	3	1
Toplam Atabey Nah.	**214**	**58**	**86**	**61**	**7**	**270**	**15**	**60**	**174**	**48**	**170**	**92**	**6**	**533**	**24**	**166**	**191**	**14**	**21**
Toplam Manavgat Kazası	**2594**	**194**	**1439**	**781**	**101**	**2658**	**221**	**2851**	**487**	**68**	**552**	**650**	**59**	**6236**	**52**	**1275**	**2588**	**87**	**186**

Not: 1530'da Manavgat nahiyesinde toplam 33, Akçahisar nahiyesinde 6 ve Atabey nahiyesinde 2 kara kaydedilmiştir. 1555 tarihinde Manavgat nahiyesinde 903, Akçahisar nahiyesinde 141 ve Atabey nahiyesinde 111 caba kaydedilmiştir. 1555 tarihinde bazı köy ve cemaatler mahallelere ayrılmıştır. Ayrıca bazı köyler başka köylere merkezlik yapmakta ve bundan dolayı bu köylerin altında birçok köy ve mahalle bulunmaktadır. Hâsılları da sadece büyük köy veya cemaatte verilmiştir. Biz de buradan hareketle bu köylerin toplam verilmiş olan rakamlarını burada belirttik.

* Hafızât ve meremmetciyân-ı derbend-i Eşgazi. ** Meremmetciyân-ı cisr-i âb-ı Aspendos der beyân-ı Manavgat ve Antalya cisr-i mezbûr gayet gerekli ve eğer zamanında tamirinden ihtiyaç üzere olup kemâkâne mukarrer.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1317
13 / 4

Summary

Political, Administrative and Socio-Economic Structure of Manavgat (XV-XIX. Centuries)

Manavgat district and its surroundings have been one of the well-known locations in the Mediterranean region since antiquity. It stands out with places such as Selge and Side. Moreover, Manavgat has connections with the sea through Köprüçay, Manavgat River, and Side as these places were used as ports and influential in the development of trade. The conquest of Antalya and Alanya during the Turkish Seljuks period magnified this area's commercial and economic importance. Trade routes with places such as Syria, Egypt, Cyprus, and Rhodes were always vivid. It is possible to see the effects of Tekeids' Manavgat Emirate and Karamanids' Alaeyah (Alâiye) beylic in this area when the Turkish Seljuks were on the verge of collapse. Yıldırım Bayezid marched on Antalya in 1390 and conquered the city. The area between Antalya and Alanya, including Manavgat, was entirely under the Ottoman rule in 1397. Peace in this region was interrupted again after the Ankara War.

The Battle of Ankara resulted in ownership of Manavgat and its surroundings by Karamanids, and after a while, it was again captured by the Ottomans. The registration procedures were executed here as in other places when the Ottoman Empire captured it. Although the first registration books are not available, a book dated 1455 survived. Especially the land register books dated 1455, 1475, 1530, and 1555 and many Musallam (apodictic) books on Manavgat provide information about the political, administrative, military, and socio-economic structure of the area. Archive materials such as subsequent books, individual documents, yearbooks, etc., reveal the details regarding Manavgat after the XVI century. It is observed that some social movements gained a rise in the XVI century. Moreover, some events took place with the influence of the Safavid State. Therefore, sometimes people were exiled. These exiles had a significant impact on the social and economic life of the area, especially after the Shahkulu rebellion.

It is understood that there were also exiles and migrations, unlike the exiles related to heterodox acts in the district of Manavgat. The Muhimmah books reveal these in the provisions. Most exiles were towards Cyprus and Rhodes. As far as it is determined, the provisions regarding the exile from Alaeyah Sanjak and Manavgat to Cyprus began in 1573 and intensified during 1574-1583. The purpose of these exiles was to punish the people of mischief who disturbed the peace and security, ensure the harmony and order of the people, thereby removing the nomads who earned through livestock and farmers, and realize the reconstruction and settlement of places such as the newly conquered Cyprus Island.

The first information about the administrative status of Manavgat was discovered from the land registry book dated 1455. Manavgat was considered as a township and registered in the same book with the Teke Sanjak. The reason for this is indeed that Alaeyah was not conquered at the time. Sanjak of Teke was under the jurisdiction of the State of Anatolia during this period. There were 58 villages connected to Manavgat and the villages in Mosallam farms. Two hamlets were designated to this area. Apart from these, there were around 10 Yoruk congregations. Moreover, Arab communities, 6 of which lived near Manavgat, were mentioned. Since the book dated 1475 is a compendium, the sub-branches of the villages were not registered, and therefore 37 villages were recorded in it. There were around 10 congregations. This number is also low because some congregations were registered together. It consisted of Alaeyah Sanjak, Alaeyah, and Manavgat districts and is also affiliated with the Anatolian State in 1530. Alaeyah district was divided into Akseki Township. Atabey and Akçahisar, villages in the previous registry, became towns on this date and were registered under Manavgat. 60 villages were registered in the Manavgat district on this date. 37 of them were in Manavgat, 8 of them in Akçahisar, and 15 in Atabey Township. There were also one hamlet and 15 congregations. It is observed that the Alaeyah Sanjak is again registered under the Anatolian Province in the summary and detailed book dated 1555. The Alaeyah, Akseki, and Manavgat were mentioned as townships. Areas such as Nağlu, Dimderesi, Obapazarı, Atabey, Mahmudlar, Çöngere and Kise were registered as sub-districts. Among these sub-districts, Çöngere and Kise were within the borders of today's Manavgat district, but they were designated outside the borders of the Manavgat district in the XVI century. Manavgat district corresponds to the area between Köprüçay and Manavgat Stream during the XV and XVI centuries. The number of villages was around 100 in 1555. However, since many villages were divided into neighborhoods and sub-village groups, this number is higher than expected. If the sub-villages and communities attached to the villages are excluded, it is estimated that there were around 70-80 villages. There were around 14 hamlets.

While Alaeyah was a sanjak of the Anatolian State in terms of the administrative organization until the conquest of Cyprus, it was designated to the newly established governorship of Cyprus together with the Sanjaks of Tarsus and İçel after the conquest. It is discovered that Alaeyah and its district, Manavgat, were subordinate to the Cyprus governorship since 1572. The Alaeyah shire, which the district of Manavgat subjected to, comprised Alaiyah, Nawâhi-i Alaeyah, Saner ma'a Doshanbah (Senir and Düşenbe) and Ebradi districts. Alaeyah's this status since 1717 did not last long, and it became a subordinate to the governorship of Cyprus again. This status lasted until the beginning of the XIX. century. Alaeyah was affiliated to the Karaman (Konya) shire in 1847. Karaman shire comprised, Konya, Hamid, Teke, Alaiyah, İç-il and Nevşehir in 1847. A new organization was made for Konya shire in 1856. With this reformation, settlements with districts became liwas (shire). One of these liwas was Alaiyah. 5 districts, Alaiyah, Akseki, Ebradi, Senir ma'a Doshanbah and Manavgat, were affiliated to Alaiyah liwa. The provincial yearbooks show that Alaeyah assumed district status affiliated to the Teke Sanjak in 1868. There is also another sub-district which was called Manavgat and registered to Teke. Akseki, on the other hand, was a separate district center. Senir area, known as Senir ma'a Doshanbah, was also affiliated to Akseki as a sub-district.

The eastern side of the Manavgat River is located in the Doshanbah district in the Konya province yearbooks of 1873 and 1896. There are sub-districts with this name in Beşkonak and its surroundings within the borders of the actual Manavgat district. Analyzing the actual Manavgat district and revealing its borders requires knowledge regarding sub-districts of Doshanbah, Manavgat, Beşkonak, and their villages. A total of 44 villages were affiliated with the Manavgat sub-district in 1873. Moreover, 43 villages were subject to this area in 1896. Although the numbers of villages are close, there are differences in names and population. On the same date, 54 villages were registered in Senir and Doshanbah sub-districts, and a total of 14 villages in Ebradi sub-districts. Beşkonak Township also comprised 8 villages. Teke Sanjak consisted of 5 districts, and Alaeyah was one of them in 1896. Manavgat, on the other hand, was regarded as a sub-district of Doshanbah and Alaeyah. At that time, Alaeyah was a top-class district. Alaeyah Sanjak was reduced to the second-class sub-district in early 1900. The Ebradi district, which was included in the Manavgat district in the XV and XVI

centuries was also within the boundaries of the Akseki district. Beşkonak sub-district belonged to Teke. On this date, there were 43 villages under the Manavgat sub-district, 50 under Doshanbah, 14 within Ebradi, and 18 under Beşkonak.

Several documents about the districts and townships related to the last 2–3 years of the XIX century and the beginning of the XX. century. These documents and the correspondence between state institutions better illustrate the administrative status of Manavgat, Doshanbah, Ebradi, Akseki, and Alaeyah. It was determined that there were several issues, such as the planned changes in the administrative field and their reasons. These correspondences might hint that a district in Old Antalya was planned by merging Manavgat and Doshanbah. Although Alaeyah was requested to be registered as a liwa in some documents, Alaeyah was reduced to a second-class district governor after these correspondences. It seems that the merger of Manavgat and Doshanbah and a district in Old Antalya were not realized on December 8, 1903. Probably this merger happened later. The merger of the plateau villages of Manavgat and the Kaşaklı township to form the Ebradi district and the reasons behind was documented. Thus, it is difficult to reveal exactly how much of these requests and regulations were actualized from the correspondence. However, correspondence with various places and institutions (Civil Administration, Internal Affairs Ministry, Teke Sanjak Council Administrations, Seraskiership, Konya Wilayat al-Galilah, Ministry of Finance, etc.) between 1897 and 1903 might be interpreted to reveal the reasons behind the request of a district in Old Antalya. 1. The income of Doshanbah and Manavgat is 238 thousand 387 kurus more than Alaeyah and its eligibility for being a new district. 2. The tribes and villages wintering in these sub-districts remained far away and evaded the cattle tax draft. 3. Some villages and tribes at a distance of 45 hours from Alaeyah, which is the central district, and this distance was a negative factor. 4. If these two townships were merged, the taxes of the tribes and villages would be collected with less effort. Moreover, taxes would increase, which was in the interest of the treasury. 5. These towns were adjacent to each other on the beach. They were limited only by the Manavgat River. They were also suitable for a merger. 6. The location of these sub-districts was between Alaeyah and Antalya, and they were far from both. 7. The forests would be properly utilized after the merger. 8. The ancient Antalya ruins would become prosperous. 9. The village inhabitants, far from the central district, could not go to court due to the rivers flooding in winters and could not benefit from the law. 10. There would be more local police in the area (on the beach) extending from Köprü Pazarı to the end of the villages of Doshanbah. 11. The civil and military rules would be implemented better. 12. The costs of the new district would be covered with efficient collection of taxes. 13. Akseki and Alaeyah aged-soldiers battalions would accelerate, their rallying duration would be shorter, and their benefits would increase. 14. The revenue would increase thanks to better administration. 15. The people would pay their debts and be satisfied, as this area has a lot of villages and residents to reside two or three towns and is far from Alaeyah. 16. The formation of a new district is a necessity, the savings generated with the deduction of the first-class Alaeyah district to the second-class district governorship would cover the costs of this new district with the tax surplus arising from good governance. 17. The people were persecuted and suffered ignorance due to the long distance between these sub-districts. 18. It is requested to establish a district in Old Antalya due to reasons such as the fact that the administration's execution has become even more complex (administration is difficult here) with the newly established Crete immigrant villages (Mecidiye, Selimiye). However, this issue was contradicted by the opposition of other districts due to the difficulty of meeting the salaries and expenses of the officers subject to the new district because this was not in the initial budget. Especially the people of Doshanbah sub-district stated that this was the will of the people of Manavgat, but they wanted to be loyal to Alaeyah. Another finding from the correspondence was the unification of only the plateau villages in Manavgat and Kaşaklı townships and the establishment of the Ebradi district. The expenses from this change were also wanted to be covered by reducing the Alaeyah district to the second-class. However, the Alaeyah people, notables, and mukhtars opposed it. Another issue was the annexation of the sub-district of Selenti (Gazipaşa) from Akseki and Adana appendage and making Alaeyah a lieutenant governorship or a second-class district governor. Especially the people of Akseki did not give consent to this. It has been stated that it was not urgent for Alaeyah to be a liwa/sanjak. Moreover, the poor living standards of the people impeded them from paying a new tax as they had high debts were shown as the reasons. It was stated that this request was the request of a few residents of the district and was not common will. Moreover, the inhabitants of Alaeyah district stated that the district was reduced to the first-class district governorship from a liwa and now to the second-class, while nobody was satisfied with this. Furthermore, it was written that even if this second-class district governorship was designated, the savings to be obtained from this would not cover the costs of a new district. Despite this opposition, it is observed that some of these changed were realized.

The Teke Sanjak comprised Antalya, Akseki, Alaeyah, Elmali, and Kaş districts, 11 sub-districts, and 524 villages in 1901-1902. On this date, Manavgat was a sub-district of Alaeyah. It was not a district yet on December 8, 1903, and did not merge with Doshanbah. Probably after this date, there has been a merger. Teke Liwa consisted of 8 districts and 18 sub-districts in 1913. Antalya was separated from Konya on March 13, 1914, as an independent liwa. The towns of Korkud-province (Korkudili), Finike, and Manavgat were constituted as districts on May 4, 1914. Since it was mentioned that Manavgat was a district again, it seems like it was a district in Old Antalya before this date. When Manavgat became a district again, it was merged with Doshanbah, and the district was formed in its current location in 1914. Manavgat was regarded as a district On April 7, 1920.

The socio-economic situation of Manavgat shows that around 22,000 people lived in the Manavgat district in 1455, and the total yield was 185,000 coins. A significant share of this population was the peasant class. Especially Ebradi, Kargu, Kepez, Bucak Yavşi, Atabey, and Alpgayir were the most substantial villages in population and yield. One of the essential findings is that villages and communities were recorded as Baltadjian, Çubukcuyan, and Bickijian. These villages and communities were given this name after their profession. There were Yörük groups in 1455 such as Baltadjian, Bickijian, Bolad, Çubukjian Yoruks, Gencek Yoruks, Kastamonulu Yoruks, Katrancılar, Sevinç Haci and Demirjian. Apart from these, there were 6 Arab communities. The total population of the congregations was around 1610. The wheat, barley, sesame, lentil, millet, vetch, broad bean, onion, vegetable garden, cotton, flax, paddy, etc. were cultivated in Manavgat around 1455. Particularly, grains and cotton were among the most cultivated crops. Livestock and beekeeping were also some of the most essential earning methods. Sheep and hive pictures were available for almost all villages. Moreover, there were tahineries (sesame mills) in many villages near Manavgat. There was also a significant amount of tahineries in 1475. There were a total of 76 tahineries, 66 operational, including the ruined ones in 1555. There were 23 tahineries in the apodictic farms in 1560. Moreover, there were around 89 tahineries in operation in the 1555-60s.

The city of Manavgat was not divided into neighborhoods in 1455 and was only registered as "Nefs-i Manavgat" (Manavgat city). It is estimated that the population of Manavgat was around 400-600 people. 8 shops were also registered to the city. It can be argued that Manavgat was a modest place and had the appearance of a town. The total revenue of Manavgat was 10104 coins. The most important income sources came from the tahineries, the paint shop, the Manavgat pier, and the tax collected from the market.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1319
13 / 4

Furthermore, taxes were levied on commercial and industrial activities in the district. The mills, which were among the essential industrial establishments, were found in the district since 1455, with 39 active and 8 destroyed. There were also 2 grinders. Manavgat was not divided into neighborhoods again in 1475 and registered as "Nefs-i Manavgat." Around 225 people lived in the city. The revenue of Manavgat was 12420 coins. However, the majority of the mukata'a revenues recorded for the Manavgat district contributed to the city's commercial potential. The amount of these was 37767 coins. The tax collected from the ships operating in the Aspendos River, the tahinier yield, the regency of Kızıldağ and Akçahisar, and the Doshanbah market tax are important. 22747 people lived in Manavgat around 1475. An important part of this population was peasants. The total yield of the district was around 205,000 coins. Manavgat district consisted of Atabey and Akçahisar sub-districts in 1530. 60 villages, 2 hamlets, and 11 communities were affiliated to Manavgat. We estimate that around 80,000 people lived in Alaeyah Sanjak in 1530. Almost 30,000 of them were in the Manavgat district. The population of the Manavgat district increased significantly from 1455 and 1475 to 1530. Villages such as Kepez, Ulu Homa, Salur, Bucak Yavşi, Ormana, Küçük Yavşi, Sağırin, Değirmenözü, and Kızıldepe were the most important places both in terms of population and tax revenue. One important finding is that villages and communities were recorded as Baltadjian, Çubukjian, and Bickijian. Manavgat was a very small place, and there was a decrease in its population to around 240. Commercial activity in the city ships operating in Manavgat water, market, mukata'a, public regulatory, etc. taxes. Atabey and Akçahisar sub-districts were also affiliated to Manavgat district in 1555-60. It can be estimated that around 43,000 people lived in this district at the time. A very significant amount of this population was the peasants. There were also groups such as Baltajiyan, Çubukjiyan, Bıçkıjiyan, Katranjiyan, Retail, Sevinç Hacı and Demirjian, Yörükan-ı Kızıldağ, Kaplanjiyan, Taşjiyan among the communities and villages. The population of these groups was close to 5000 and most of them resided in villages. The products grown in the Manavgat district were grains, sesame, cotton, garden, and onion. Moreover, livestock and beekeeping were also some of the most essential earning methods. The total yield of the district at the time was around 360,000 coins. There were 126 mills in the district. The population was around 270, and it looked like a town. The commercial and economic life was not directly proportional to its population. Significant taxes were levied on the ships operating in the Manavgat River, the market, etc.

Manavgat was one of the important locations of the Ottoman Empire after Antalya and Alanya in this area during the XVII century. Evliya Çelebi was one of the travelers who visited Manavgat and provided relevant information. He mentioned more than 1000 thatched shops in the Köprü market, established on the edge of Köprüçay. Moreover, he confirmed that Manavgat had 41 villages, a pasha-like character, and 70-80 houses covered with yellow mud. It was also mentioned that it had one mosque, a Turkish bath, one inn, 7 shops, and a large bazaar run once a week. It was determined that Manavgat did not change drastically from XV and XVI centuries to the XVII.

Although Manavgat district was not a very developed area in terms of foundation influence, it had the number to meet the needs of the region. The census and foundation registries belonged to 1455, 1530, and 1555 provide information about the foundations, religious and social life of this region. There were six foundations in Manavgat in 1455, 31 in 1530, and 50 in 1555. There were lodges, mosques, masjids, poorhouses, tutoring, and private foundations during XV and XVI centuries. Especially darwish foundations were more in each document. The income of some foundations was used in the repair and maintenance of Aspendos or Alâeddin bridges and a stone bridge.

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1320
13 / 4